

Književni pregled.

Ocenio nadrabin **Dr. Leopold Fischer**, Vršac.

Encyclopädia Judaica. Das Judentum in Geschichte und Gegenwart. Berlin 1929. Eschkol. III. Band: Apostel-Beerajim. XXIII i 1232 str. Vež. M. 50 —, u koži M. 55 —.

Jüdisches Lexikon. Ein enzyklopädisches Handbuch des jüdischen Wissens in 4 Bänden. II. Band: D—H. Berlin 1928. Jüdischer Verlag. XXXII i 1728 str. Vež. M. 35 —, u koži M. 44 —.

Die Religion in Geschichte und Gegenwart. Handwörterbuch für Theologie und Religionswissenschaft. Zweite, völlig neu bearbeitete Auflage hrsg. von Hermann Gunkel und Leopold Zscharnak. Lieferung 37—44 des II. Bandes und 45—61 des III. Bandes. Tübingen 1929. J. C. B. Mohr. Preis jeder Lieferung M. 1·80.

Der Große Brockhaus. Handbuch des Wissens in 20 Bänden. Fünfzehnte, völlig neubearbeitete Auflage. I. Band: A—Ast. 784 str. II. Band: Asu—Bla. 796 str. Leipzig 1929. F. A. Brockhaus. Vež. M. 22·50.

Goldacker, H.: Gracklauer's Zeitschriften-Katalog. Leipzig 1928. O. Gracklauer's. 270 str. M. 7·50 mit Nachtrag 1929.

Ovogodišnji izveštaj o novim pojavama na jevrejskom tržištu knjiga počinjemo sa produženjem u prošloj godini označenih trebnika, od kojih su u izveštajnoj godini izišli dalji tomovi. Od velike «Encyclopädia Judaica» predleži treći tom, koji dostojno pristaje uz pređašnje tomove. Odveć bogato gradivo za poznavanje Jevrejstva i njegove istorije i književnosti sadržano je i u ovom tomu, te nas obuzima prava radost, kad prelistavamo ovu knjigu. Naročito ističemo, da je gradivo slika ovde, suprotno pređašnjim tomovima, znatno umnoženo, i ako bi se baš u tom pogledu moglo još podosta učiniti. Izlaganje 70 autograma najznatnijih jevrejskih ličnosti starijeg i novijeg vremena, koji su od česti ovde prvi put objavljeni, čini uspehu dopunu i inače lepog ilustrovanja ovog toma. Pojedini su članci obrađeni iscrpno, sadržajno i tačnim uzimanjem u obzir čitave književnosti. Pohvalan je i opis svih jevrejskih općina na svetu, čime je ovo delo postalo dobrim izveštačem o jevrejskom stanovništvu i njegovoj istoriji u svim delovima sveta. Počev sa ovim tomom tačno su opisane i jevrejske općine naše zemlje, što je izradio pisac ovih redova. Dalje nam je prijatno upozoriti na velike i zanimljive monografije ovog toma, tako između ostalog na arapski jezik i

književnost, na arheologiju, arhitekturu, arhivu, Asiriju, astrologiju, iskopavanja, Babiloniju, Badensku, Bavarsku i dr. Sa obzirom na velike teškoće, sa kojima je skopčano izdavanje ovog monumentalnog dela, mora se izreći svaka pohvala i radost prilikom upotrebe ovog u jevrejskoj književnosti jedinstvenog dela, te je želeći, da se što većma rasprostire, ne bi li se osiguralo izlaženje daljih tomova. — Drugi deo «Jüdisches Lexikon» sadrži u povećem tomu reči slova D-H. Obilno gradivo ovde je umešnim izborom prvi put objavljeno. Želja izdavača, da laicima na svim poljima jevrejske književnosti, istorije, pravne nauke, medicine, botanike, kao i ostalih struka, kojih samo nabranjanje iznosi veliki niz, pruži informacije i u zbijenoj kratkoći dade pojma o mnogostručnosti jevrejskog znanja, uspela je potpuno i ovim tomom. Za pohvalu je odveć bogato gradivo slika, koje dokazuje, da izdavaštvo nije žalilo troška, ne bi li delo, shodno njegovu cilju, dostojno izradilo, što svakako znatno doprinosi razumevanju sadržine. Kraj svih opravdanih zameraka pojedinim izlaganjima od strane naučnika, delo se kao celina mora posve uspešno označiti, jer je neosporno, da se u velikoj meri vodilo računa o pouci znatiželjnih. Ne uzimajući u obzir realne, već pomenute nauke, ovde je protumačeno svako poslovičko narečje, svaki sedmični odsek dobio je svoju sadržinu, život sadašnjice opširno je obrađen uz obraćanje pažnje pogledu na svet. Spisak svećanih spisa na str. 630. valjalo bi dopuniti spisima u počast Rabbinowitza, Ben Jehude, Pinskera, S. Mohilewera i još nekim izdatim svećanim spisima. Nestašica bibliografije, koju smo pomenuli već pri oceni prvog toma, i ovde se jako oseća. Kod reči «Encyklopädieh» izostavljeno je neshvatljivim načinom izvrsno delo «*שדה הכר*». Među «Handschriftenkataloge», na str. 1400 više kataloga ostalo je nepomenuto, tako onaj Minhenske biblioteke od Steinschneidera, Montefiore od Hirschfelda. — Znamenito delo «*Die Religion in Geschichte und Gegenwart*» opet je jednim tomom doblíženo svome svršetku. Već u dva prethodna godišta našeg Almanaha mi smo imali prilike dati izvešće o ustrojenju i izradi ovog izvrsnog dela, zato ćemo ovde izneti naše napomene o sadržini novoižišlik delova. Pohvala, koja delu uopće pripada, ostaje i dalje, i ako bi se kod starozavetnih članaka moglo u većoj meri poželeti pominjanje protivnih nazora. Za radove u sveskama trećeg toma uzeti su i drugi jevrejski saradnici, kao: F. Birnbaum, koji piše o «*Jiddische Sprache*», i G. Leibowitz, koji piše «*Jakob ben Ascher*»-u i «*Karo Josef*»-u. Od prevelike vrednosti su radovi od Elbogena i Baecka o «*Judentum*», u čijem istorijskom izlaganju dato je po dosta mesta u nameri, da nejevrejski svet dobije pouzdanu raspravu o jevrejskoj istoriji na 15 strana. Isto tako važan i dobro napisan je i članak «*Jüdische Philosophie*» od Guttmanna na osam strana, koji iznosi jasnu sliku o ovom predmetu, opisujući ovu temu kako po njenom razvoju, tako i po toku misli naših filozofa u njihovim de-

lima. I o «Jüdische Jugendbewegung» piše Elbogen poučnim načinom. U mnogobrojnim člancima, i ako odmereno kratko, objašnjavaju se pitanja o Jevrejstvu, njegovoj književnosti i njegovu životu. I u ovim se sveskama vidi, možda još više nego u prethodnim tomovima, želja izdavalaca, da budu pravedni i blagonakloni prema Jevrejstvu. — Najstariji nemački izdavač leksikona, Brockhaus, izdao je, sa obzirom na to, da postojeći predratni leksikoni ne odgovaraju činjenicama života, posle mučnih i skupih predradova, posve nov veliki trebnik, od kog su prva dva toma već izišla. Razgledanje ovih tomova daje nam tek bledu predstavu o mnogostručnosti ovog dela, koje nam iznosi naše vreme. Članci su kraći i pregledniji, no zato bitno mnogobrojniji, a jezik je odmereniji i jasniji. Ništa nije strano životu, niti se opaža jednostrana naučna ukočenost, od čega su patili pređašnji trebnici. Naročito valja pomenuti posve mnogobrojne priloge u slikama, koje čine ovo delo nesravnjenom knjigom slika našeg vremena. Prelistavati ove tomove i razgledati njihove slike već je po sebi jedno estetsko uživanje. Množinom gradiva uslovljena odmerenost pojedinih članaka olakšava strogu objektivnost, jer se iznose samo činjenice bez nazora. Sem biblijskih članaka Jevrejstvo je ovde zastupljeno i člancima «Abraham ibn Dauda, Abravanela, Abotha, Achad Haama, Achawa, Aguddas Jisroela, Aquila, Asch Schaloma, Baek Leona, Bar Mizwa, Berliner Abrahama, Beschneidung» i dr. — Gracklauerov katalog časopisa popunjava osetnu prazninu u knjižarskoj trgovini. Dosad je nedostajalo pouzdane bibliografije časopisa, koja bi omogućavala pratiti najnovije stanje literature časopisa. Ovaj nedostatak uklanja ova knjiga, te se može reći, da svom cilju potpuno odgovara. Pregledna podela i veliki registar naziva olakšavaju rukovanje knjigom, otuda je pouzdan savetnik za sve one, koji traže obaveštaja o nemačkoj literaturi časopisa.

קרית ספר. רבעון לביבליוגרפיה. כלו מבטאי של בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בירושלים. A quarterly bibliographical review of the Jewish National and University Library in Jerusalem. V. year. Jerusalem 1928 29, 430 str. VI. year. Jerusalem 1929. dve sveske 290 str.

Paust, A. und Römer, A.: Allgemeine Religionsgeschichte und Theologie. SA aus Jahresberichte des Literarischen Zentralblattes. Jahrgang 5. Leipzig 1929. 123 str.

ציון. מאסף החברה הא"י להיסטוריה ואתנוגרפיה. ספר ראשון וירושלים תרפ"א. 129 str. ספר שני וירושלים תרפ"ב. 176 str. ספר שלישי וירושלים תרפ"ג. 184 str. **אוצר הדפים.** מאסף לתורת ישראל ולדבריו ומו חינו לערך עני היום וזוהר עהרענרייך. V. Jahrgang. Deva 1929. 264 str.

Jüdisches Archiv. Zeitschrift für jüdisches Museal- und Buchwesen, Geschichte, Volkskunde und Familienforschung.

Herausgeber L. Moses. II. Jahrgang, 8 Hefte. Wien XVIII. Karl Beckgasse 29. 1929.

Festgabe zum zehnjährigen Bestehen der Akademie für die Wissenschaft des Judentums. 1919—1929. Berlin. Akademie-Verlag. 91 str. M. 3.—.

Berlin 1929. Eschkol, 227 str. יוונים קובץ לזכרונו של ג. שמווני ז"ל.

Festgabe für Martin Buber zum 50. Geburtstag. Aus unbekanntem Schriften. Berlin 1928. Lambert Schneider. 245 str. Vez. M. 7-50.

Jüdischer Almanach auf das Jahr 5689. Hrsg. im Auftrage des Keren Kajemeth Lejisrael in Prag, redigiert von Friedrich Thieberger und Felix Weltsch. 332 str. Kč 17.—.

Münchener Israelitischer Kalender auf das Jahr 5689. München 1928. B. Heller. 144 str. M. 0-50.

Pascheles Israelitischer Volkskalender für das Jahr 5689. 74. Jahrgang. Prag 1928. Samuel W. Pascheles & Sohn. 266 str.

Od periodičkih časopisa i zbornika ovde ćemo u prvom redu istaći zvanični organ jevrejske nacionalne biblioteke i univerziteta u Jerusalemu «Kirjath Sepher», čiji se šest sveska odlikuju kao i uvek naučnim izobiljem. Sem vesti i saopštenja u njemu nalazimo i članke o neštampanim delima I. D. Asulaja, pisma Ahad Haama, o Ibn Ezri. Dodan je i veliki spisak jevrejskih tiskanica u Jerusalemu potonjih godina, od kojih se o nekima pobliže govori. — Paust i Römer sastavili su sistematski registar uz 79. (1928.) godište «Literarisches Zentralblatt», u kom je obeležena čitava odnosna literatura, koja je izišla u izveštajnoj godini. Kao samostalna sveska on daje obaveštaja o svim novim pojavama, koje su objavljene ne samo kao knjige i sveske, nego i kao sastavi u raznim časopisima, godišnjacima i spomenicima. — Cilj godišnjaka «Cion», od kog predleže trigodišta, jeste unapređenje istorije Erec Izraela i njegovog jevrejskog stanovništva, istorije jevrejskih naseobina na Istoku uopće i etnografija i folklor Jevrejstva. U ove tri sveske obnarodovalo je društvo za istoriju i etnografiju u Erec Izraelu poput svojih najodličnijih članova vrlo poučne rasprave. Redakcija je u rukama profesora S. Kleina, S. Asafa i B. Dünburga. Već sama njihova imena su dokaz, da se obrađenim temama nauka na najbolji način unapređuje. Mnogostranost raznih ovde obrađenih polja obezbeđuje godišnjacima veliki krug čitalaca, što ovo delo u punoj meri i zaslužuje. — Rabinski časopis «Ocar Hahajim», organ za Toru, talmudsku nauku i jevrejsku istoriju, sadrži u sveskama, što svakog meseca izlaze, uz halahijske članke i referate o novim pojavama poglavito na polju talmudske književnosti, mnogo inače zanimljive rasprave, kao n. pr. istraživanja o Talmudu Jerušalmia, o toku misli Nahmanidesa, o tumačenju Ibn Ezre, istraživanja o Minhagu od Erec Izraela i Babela i dr. Ko

god je upućen u Talmud osećaće pravo zadovoljstvo čitajući ove sveske. — Sa naročitim trudom i sa mnogo žrtava uređivani časopis «Jüdisches Archiv» od L. Mosesa sadrži u svojim sveskama arhivska istraživanja za istoriju Jevrejstva, kao i mnogo gradiva za istoriju književnosti. Želeti je, da se na ovaj časopis pretplate ne samo svi obrazovani Jevreji Srednje Evrope, nego uopće svi intelektualci, koji imaju smisla za istoriju. — Povo-dom svoje prve desetogodišnjice izdala je «Akademie für die Wissenschaft des Judentums» u Berlinu jednu spomenicu. I. Guttmann ovde opisuje istoriju osnivanja i cilj akademije, kao i dosad postignute rezultate. L. Baeck izlaže život Gustava Bradta. E. Cassirer govori o ideji religije u Lessinga i Mendelssohna. Fr. Rosenzweig edira jedno neštampano predavanje Hermanna Cohena o odnosu Spinoze ka Jevrejstvu. I. Elbogen se izjašnjava o problemu jevrejske istorije književnosti, a I. Heinemann izlaže antisemitizam u Starom Veku. Kao što se vidi, u ovoj spomenici velikog formata, lepo opremljenoj pruža se izobilje pouke i podstreka u cilju širenja jevrejske nauke. — U uobičajeno lepoj izradi donosi izdavaštvo Eschkol zbornik ציינים kao spomenicu za umrlog jevrejskog pisca I. N. Simchunija. Simchuni je bio odvećenjen saradnik od strane Eschkola izdate «Encyclopädia Judaica», koji je umro u mladim godinama u vreme najobilnijeg rada. U zborniku su sadržani naučni, beletristični i lirski prilozi od Bernfelda, Bialika, Brodia Elbogena, N. Goldmanna, Horodetzka Markona, S. Kraussa, Tschernichowskia, Klatzkina, Guttmanna, Ehrenpreisa. Naučni deo donosi pažnje dostojne priloge iz istorije i jevrejsko etnografije. — U spomen 50. rodendana Martina Buber-a izdalo je izdavaštvo Lambert-Schneider pod nazivom «Aus unbekanntem Schriften» jednu spomenicu, u kojoj se 55 naučnika udružilo, da istraživaču «istike dadu jedan počasni dar. Uz priloge iz Laotse, Upanišade, perziskih pesnika, majstora Eckeharta, humanista, Hölderlina, Lassalba i Simmela jevrejsku su književnost obogatili Hugo Bergmann, Ernst Simon, G. Scholem, L. Baeck, J. Laufbacher, R. Weltsch i Fr. Thieberger. Ovaj zbornik dokazuje, kakav odjek može naći Jevrejin kako unutar, tako i izvan Jevrejstva, koji živo oseća u sebi religiozne izvore svoga naroda. — Almanah, što ga Keren Kajemeth Lejisrael u Pragu svake godine izdaje, donosi i za 5689. godinu sastave o Cionizmu i Palestini, o znamenitim ličnostima, kao o H. P. Chajesu, Cohenu, Buberu, Andre Spireu, o religioznim temama, tako Buber: o religioznoj nauci, Welsch: kriza u jevrejskoj religiji, Stössinger: Nov monoteizam i pet pripovedaka. Ova slikama iz Palestine ilustrovana knjiga ukras je za svaku privatnu biblioteku, a kako je jeftina, bez sumnje će se jako rasprostriti. — «Münchener Isr. Kalender» sadrži, uz kompletni kalendarium i zvanični deo minhenske crkvene općine, dodatak, koji donosi nešto iz duhovnog života jevrejskog. Tako od Herforda o poreklu sinagoge, od I. Seide o jeziku Jevreja, od Pollierea misli o Neili, zatim

jednu pripovetku od Agnona. Celina je dobro sastavljena, pe će se posvud dopasti. — Općeomiljeni «Isr. Volkskalender» od Paschelesa u Pragu doživeo je već 74 godišta. On sadrži sve što je vredno znati, a odnosi se na jevrejski kalendar, sve običaje jevrejske godine i više odličnih pripovedaka.

מפת ארץ־ישראל עם מפת רומאנו־אוסלו־פסט ערובה על־ש. הלֶקֶן

Wien, Menora-Verlag, Heinestr. 16.

Stegmüller, Richard: Jerusalem. Neue Schulwandkarte. Konstruiert und ausgearbeitet mit einer deutschen und einer hebräischen Erläuterungstafel. Größe 135×68 cm. Dreifarben-Steindruck. Kosel & Pustet, München. M. 12.—, auf Leinen M. 16.—.

Kahrstedt, Ulrich: Syrische Territorien in hellenistischer Zeit. Mit 6 Karten. Berlin 1926. Weidmann'sche Buchhandlung. 156 str. M. 18.—.

Dalman, Gustaf: Arbeit und Sitte in Palästina. Band I. Jahreslauf und Tageslauf. I. Hälfte: Herbst und Winter mit 37 Abbildungen. XIV i 279 str. Vež. M. 15.—. II. Hälfte: Frühling und Sommer mit 38 Abbildungen. VIII i 418 str. Vež. M. 24.—. Gutersloh 1928. C. Bertelsmann.

צבי שארפשטיין: החיך בארץ ישראל

New-York 1928. Zevi Scharfstein. 191 str.

ספרות ארץ־ישראל של חקר הקומה לישראל בירושלם:

I. בן־ציון: מסעיונה עם צירים ומפה. 98 str.

II. סנדלוב: יום־המלח " " " 80 str.

III. שרמה הלל: מרחב־ישראל עם צירים ומפה. 82 str.

IV. דב הכובדלבמן: ראשון לציון עם צירים ומפה. 72 str.

V. יוסף ברין: דגניה עם צירים ומפה. 72 str.

Spiegel, Manka: Das völkerrechtliche Mandat und seine Anwendung auf Palästina. Graz—Wien 1928. Leuschner & Lubensky. 182 str.

Schneider, Joh.: Durchs Sichtbare ins Unsichtbare. Reisebilder aus Ägypten und Palästina. Giessen 1928. Brunnen-Verlag. 141 str. Vež. M. 4.—.

Weisl, Wolfgang von: Zwischen dem Teufel und dem Roten Meer. Fahrten und Abenteuer in Westarabien mit 66 Abbildungen und 2 Karten. Leipzig 1928. F. A. Brockhaus. 320 str. M. 8.50, vež. M. 10.—.

Hedin, Sven: Auf großer Fahrt. Meine Expedition durch die Wüste Gobi. Mit 110 Abbildungen. Leipzig 1929. F. A. Brockhaus. 347 str.

Literalni izveštaj o delima, koja se tiču Palestine i putopisa, počecemo prikazom dveju karata. Najpre hebrejska zemljopisna karta Erec Izraela, koju je izradio naš najbolji geograf, S. Klein, profesor na univerzitetu u Jerusalemu. Izdavanjem ove karte zaslužno izdavaštvo ispunilo je staru želju svih onih,

koji se bave literaturom Palestine ili se uopće interesuju za Palestinu kao postojbinu jevrejskog naroda. Za prve je ova karta najpouzdaniji vođ kroz zemlju, jer se odlikuje svojom tačnošću, a za druge je ona jasan pregled naselja u svetoj zemlji, jer olakšava razumevanje, pošto se u jeziku Biblije sva imena mogu naći, radi čega je ova karta znatno pomoćno sredstvo pri nastavi u veri. — Stegmüller je izradio vazдушnu sliku Jerusalema, koja premaša sva dosadanja očigledna sredstva. Jer ova karta je nešto jedinstveno. Ona nam pruža slike pojedinih građevina i gradskih delova Jerusalema, ali tako, da u prednjem delu slike možemo razlikovati samo ograničen deo grada. Dosad je nedostajao pregled celine. Ovaj problem je srećno rešen pomoću ove vazdušne karte Jerusalema i okoline u naučno korektnom i umetno tačnom obliku. Ovde vidimo Jerusalem pred sobom kao na modelisanom gradskom planu, gde se sve može tražiti i pokazati. Vazdušnoj slici je prikjučena radi objašnjenja tablica sa nekih 140 imena, koja tumače sva važnija mesta. Ova tablica radi objašnjenja načinjena je na 18 jezika, od kojih se svaki posebno može nabaviti. — Kahrstedt je obogatio istraživanje Palestine jednim duboko naučnim delom o sirske teritorijama za jelinsko doba. Ovo je delo pozvano da otkloni potrebu opipljivog izlaganja ratova jelinskih velesila i njihova potonjeg sloma. Izlaganju je potreban kartografski dodatak, koji je ovde priklučen u vidu 3 podvojene karte, lepo, jasno i pregledno izrađene. One su ujedno kontrola za dobivene rezultate, kao i pojašnjenje onoga, što je utvrđeno. Karte imaju jasne linije i isključuju svekolike hipotetične postavke i sumnje, koje se kao rezultat ove rasprave ne mogu pojaviti, jer je dokazivanje pouzdano i neosporno. — Jedno ogromno delo, koje sada predleži u dva debela toma, napisao je Dalman. Dalman je već usled svojih mnogobrojnih predašnjih dela, a naročito posle ovog dela, jedan od najboljih znalaca Palestine. Ovo novo Dalmanovo delo sadrži mnogostrano tumačenje palestinskog života, otud nam pruža biblijsku arheologiju, koja nije zasnovana, kao što je uobičajeno, na pisanim izvorima Starog Veka, donoseći nešto iz Palestine samo kao ilustraciju, nego, naprotiv, počinje sa današnjom Palestinom idući prema Starom Veku unatrag. Ali Dalman se ne obzire samo na biblijsko uporedno gradivo, nego i na mnogo obimnije uporedno gradivo, koje pruža stara jevrejsko-palestinska literatura u Talmudu i Midrašu. Ogromno gradivo pisac je prikupio od 1899. do 1925. godine za vreme svojih mnogobrojnih putovanja i bavljenja u Palestini. Obilje egzaktno naučno obrađenog gradiva od vrednosti je ne samo za onog, ko se bavi religijskom naukom, nego i oni krugovi će se s radošću zanimati ovim delom, koji se interesuju za prirodnu nauku, privredu, istraživanje Palestine i folklor. Jer Dalman nam se ovde ukazuje ne samo kao izvrstan znalac Palestine, nego i kao meteorolog, botaničar, kulturni i starinarski istraživač,

koji nam pruža sve što treba znati o svetoj zemlji. Ovde je živa spona između nekad i sad, koja i skromnom čitaocu Biblije daje važna objašnjenja za Bibliju. — O vaspitanju u Erec Izraelu objavljuje Scharfstein svoje ličnim iskustvom pribavljene utiske u jednoj lepo opremljenoj knjizi, čiji su sastavi, po povratku iz Erec Izraela u New-York, izišli najpre u časopisu דבר. Scharfstein, čije je ime na pedagoškom polju, usled njegovih mnogobrojnih učbenika, opće poznato, opisuje ovde svoja iskustva u vezi sa izlaganjem nastave, škola, učitelja, spoljnih okolnosti i uticaja na tok nastave u raznim učilištima Erec Izraela. Tako doznajemo, kako različite okolnosti i uticaji partiskih programa uplivišu na pravac škole i kakve se ogromne razlike u pojedinim školama vide usled ovakvog pravca. Scharfstein je ovde nepristran, nepartičan posmatrač, koji hvali što je za pohvalu, a kudi što je za osudu. Sedam fotografskih snimaka jesu uspeo dodatak ovoj za svakog pedagoga poučnoj knjizi. — Glavni biro Keren Kajemet Lejizraela u Jerusalemu izdao je biblioteku za mladež, koja govori hebrejski. Ona obuhvata čitav niz ilustrovanih svezaka, punktirano i lepo štampanih, od kojih svaka raspravlja izvesnu temu. Svaka sveska staje 40 mila — 80 nemačkih pfeniga. Prva sveska vodi čitaoca sa Rubenom, učiteljem u Odesi, u Vadi Haim u Judei i iznosi nam neke romantične pojave. Druga sveska raspravlja o Mrtvom Moru sa geografskog, istorijskog i mineralošskog gledišta. Treća se sveska bavi prvim naseljem u Mikve Izraelu; četvrta sveska opisuje Rišon le Cion, a petu koloniju Daganiju. — Spiegelov je rad pozvan, da obavesti šire krugove o problemima, koji su osnova Palestinskog mandata. Komplikovanim pitanjima, koja su opća za sva mandatska starateljstva, pridružuje se kod Palestinskog mandata još i pitanje — koje povećava teškoće — o jevrejskoj domovini. Ni o sadašnjem položaju, ni o budućnosti mandatske teritorije, ni o načinu, kako će mandatarne sile ispuniti svoje obaveze, nema se jasne predstave. Cilj je ovoj knjizi, da pruži obaveštenje, opisujući pojam mandata uopće, zatim istorijsku pretpostavku Balfourove deklaracije i odredbe mandatskih tačaka i njihove primene u praksi. — Schneiderov je smer, da svojim putopisom, čije su tri četvrtine posvećene svetoj zemlji, čitaoca bar u mislima odvede u vidljiva mesta, koja su u Egiptu i Palestini preostala iza velike biblijske prošlosti, kako bi se zatim pogled upravio «ka vidljivom i nevidljivom», te da duša u peščanoj pustinji na Nilu, na brdu Cionu, ili na obalama Genezaretskog jezera opet ugleda veliku istoriju. — Aktuelno delo je Weislov putopis. Weisl, koji je daleko poznat svojih korespondencija, proputovao je 1925. i 1926. godine Hedjas i obalu Jemena i Asira, pa je pri tom upoznao sve velikane Arabije: Husseina, Ibn-Sauda, Emira Ebdullaha od Transjordanije i dr. razgovarajući s njima i intervjušući ih. Svoj oštri dar posmatranja on je naročito stavio u službu divnog, fotografski vernog snimanja arapskog narodnog života, i ume kako o najma-

njom, tako i o najvećem tako zanimljivo pričati, da bez osećanja jakog umnog napora dobijamo postupno divno zaokrugljenu sliku arapske narodnosti. Jedva da je potrebno ukazati, koliko je važno ovakvo znanje za sve one jevrejske krugove, koji se interesuju za Erec Izrael. A da Weisl, koji je i sam Jevrejin, nigde nije propustio, da se razabira i o sudbini i načinu života jevrejskog stanovništva Arabije, po sebi se razume. Ne oskudeva se ni u važnim statističkim podacima i hipotezama, a u Weislovim feljtonima očuvano je obilje istorijskog gradiva. Ova će knjiga otići putem, koji zaslužuje. — «Auf grosser Fahrt» zove se najnovija knjiga Sven Hedina. Ona izveštava poznatim majstorskim načinom, gde je naučna tačnost udružena sa umetničkom tvoračkom snagom, o njegovoj 1927-28. godine preduzetoj ekspediciji kroz pustinju Gobi. Debeli tom tek je privremena kapara piščeva, koji u predgovoru izjavljuje, da je knjigu zato napisao, što zasad nema vremena, da razradi svoje obimne dnevne pribeležke. Samo je šteta što nema karata, koje se nalaze još u Aziji.

Fleg, Edmond: Warum ich Jude bin. Ins Deutsche übersetzt von Mimi Zuckerkandl. Berlin 1929. Philo-Verlag. 94 str. M. 1'50, vez. M. 2'50.

Die jüdische Idee und ihre Träger. Beiträge zur Frage des jüdischen Liberalismus und Nationalismus. Berlin 1928. Verlag der Jüdischen Rundschau. 61 str.

Glaser, Karl: Der Jude in der europäischen Welt. Das Problem seiner Sendung. Berlin 1928. Verlag der Jüdischen Rundschau. 15 str.

Kaulla, Rudolf: Der Liberalismus und die deutschen Juden. Das Judentum als konservatives Element. München 1928. Duncker & Humblot. 107 str. Vez. M. 4.80.

Lewkowitz, Albert: Das Judentum und die geistigen Strömungen der Neuzeit. I. Die Renaissance. Breslau 1929. M. & H. Marcus. 97. str.

Goetz, F.: Der Philosoph W. Solowioff und das Judentum. Riga 1927. 88 str.

Schwarz, Karl: Die Juden in der Kunst. Mit 50 Tafeln. Berlin 1928. Der Heine-Bund. 228 str.

Zweig, Arnold: Juden auf der deutschen Bühne. Mit 16 Bildtafeln. Berlin 1927. Der Heine-Bund. 304 str.

Daiches, Salis: Aspects of Judaism. Selected essays. London 1928. George Routledge & Sons. XII i 235 str. 7 6 net.

Zweig, Arnold: Herkunft und Zukunft. Zwei Essays zum Schicksal eines Volkes. Mit Bildern von Max Liebermann, Marc Chagall u. a. Wien 1929. Phaidon. 231 str. Vez. M. 5.50,

Fuchs, Eugen: Glaube und Heimat. Berlin, Philo-Verlag. 22 str. M. 0.45.

Aešcoly-Weintraub: Le Hassidisme. Essai Critique. Paris 1928. Paul Geuthner. LI i 205 str. 50 Frs.

Lamparter, Eduard: Evangelische Kirche und Judentum. Ein Beitrag zu christlichem Verständnis von Judentum und Antisemitismus. Berlin. Verlag der Abwehr-Blätter. 60 str.

Ziegler, Aug.: Schwurzeugen des Antisemitismus? Berlin. Verlag der Abwehr-Blätter. 40 str.

Bloch, Chajim: Das jüdische Amerika. Wahrnehmungen und Betrachtungen. Wien. Verlag «Das Leben». 120 str. M. 8.—.

Linfield, Harry S.: The Jews in the United States 1927. A Study of Their Number and Distribution. New-York 1929. The American Jewish Committee. 111 str.

Pitanja o Jevrejstvu, o njegovim partijama i duhovnim pravcima raspravlja čitav niz važnih spisa ove izveštajne godine. Fleg, poznati jevrejski pisac u Francuskoj, izveštava, čime je on kao mladić otuđen od Jevrejstva i kako se, kao zreo čovek, ponovo vratio njemu. Pod uticajem roditeljske kuće, koja je postupno odbacila jevrejske ceremonijalne zakone, lišen svakog osećanja jevrejske zajednice on je Dreyfusovom parnicom i pojavama, koje su je pratile, ponovo upućen na Jevrejstvo, učeći se sve više i više da ceni njegovu nauku i njegovu pismenost. Na ovom izveštaju o njegovim doživljajima piscu će biti zahvalan mnogi čitalac. — Povodom druge svetske konferencije za liberalno Jevrejstvo doneo je «Jüdische Rundschau» čitav niz priloga većinom iz pera liberalnih rabina, koji pripadaju Cionizmu ili su mu bliski. U jednoj lepoj svesci svi su ovde prikupljeni. Po svom predmetu ovih 15 sastava iznose poglavito odnos između liberalizma i nacionalizma, a na kraju su dva sastava o Hermannu Cohenu. — U drugoj svesci «Jüdische Rundschau» govori Glaser poglavito o problematici asimilovanih evropskih Jevreja velikog stila, ne bi li utvrdio, da je Cionizam jedini izlaz iz duhovne oskudice Jevreja. — Za divljenje je znanje Kaulla, jednog Nejevreja, o sociološkom sastavu nemačkog Jevrejstva protiv asimilacije u jevrejskim redovima i antisemitizma u nemačkom logoru upravljena je ova knjiga. Važan je odeljak, u kom Kaulla ukazuje na značaj religijskog oblika, otkrivajući put, kako se napuštanjem spoljašnjeg oblika, odvraća od jevrejske zajednice. Knjiga sadrži mnoge, vanredno zanimljive misli o psihologiji antisemitizma, liberalizma, o pojmovima nacije, emancipacije i dr. — U jednoj strogo naučnoj raspravi Lewkowitz utvrđuje, da se svetsko-istorijski značaj Jevrejstva vidi ne samo u tome, što jevrejska religija sadrži u sebi novo mišljenje i saznanje, koje ceo svet obuhvata, nego je potrebno dokazati dejstvo ovog novog po njegovu uplivu na religijsku, moralnu i duhovnu svest čovečanstva. U još dovoljno neocenjenoj meri Jevrejstvo je duhovnim blagom Biblije i svojim znamenitim misliocima, kao i kabalom, uticalo na razvoj evropskog čovečanstva od srednjeg veka pa sve do Renesance. Duh nove Evrope — tako zaključuje pisac — postao je životna snaga, koja je prodrila do korena jevrejske zajednice, grozeći joj psihičkim i

duhovnim raspadanjem, ako Jevreji ne budu hteli, da se održe kao Jevreji. — Solowioff je poznat kao čuven i originalan filozof. Ali Goetz iznosi o njemu dosad nepoznatu ili malo poznatu sliku, te ga izlaže kao junačnog, sa samopregorom za jevrejsku ravno i punopravnost u Rusiji ratujućeg, zaista plemenitog Hrišćanina, kao duhovitog, mnogostranim znanjem snabdevenog, originalnog apologeta Jevreja, čiji izvanredno topli interes za Izrael, njegovu religiju i istoriju čini karakterističnu suštinu ovog nacionalnog Rusa. — O delima Jevreja u tvoračkim veštinama objavio je Schwarz jednu lepo udešenu knjigu. Toliko puta nam je prebačeno, da smo mi narod bez umetnosti. Ali, ako samo posmatramo slike ove knjige, ili ako pratimo jasno i pregledno izlaganje jevrejskog stvaranja na raznim poljima umetnosti u toku istorije kroz srednji vek sve do sadašnjosti, od Moritza Oppenheima i Lesser Uria pa do Samuela Friedricha Beera i Ericha Mendelssohna, onda ćemo doznati, da jevrejski narod i na polju umetnosti može da pokaže izvanredne tvorevine. Ovo je delo izdala jevrejska književna zajednica «Heine-Bund», a članstvom ovog saveza dolazi se do četiri u platno uvezane, lepo opremljene knjige, koje Heine-Bund svake godine iznosi na književni trg. Članarina za čitavu godinu iznosi samo 14 M. Inače svaka knjiga staje u prodaji 8 M., dakle sve četiri knjige 32 M. Stupanje u članstvo Heine-Bund-a može se prijaviti i piscu ovih redaka. — Druga knjiga, koju Heine-Bund razdaje svojim članovima, jeste temeljan i lepo napisan rad A. Zweiga o delanju Jevreja na nemačkoj pozornici. Sa ponosom se može utvrditi, da su sva velika imena sadašnjeg teatra, kao: Alex. Granach, Elisabeta Bergner, Emanuel Reicher, Irena Trietsch, Schildkraut, Frici Massary, Max Pallenberg, Maria Orska, Paul Graetz, Ernst Deutsch, Fritz Kortner, jevrejska imena. Daiches se u 15 sastava ovog debelog toma, koji su još prede u raznim časopisima izišli, bavi bitnim osnovnim mislima Jevrejstva, kao: moralom i duhovnom snagom, te obašnjava etičke i socialne vrednosti pozitivne jevrejske nauke i jevrejske istorije. Odbijajući identifikovanje Jevrejstva sa ma kojom filozofskom školom, autor dokazuje slaganje jevrejske religijske nauke sa shvatanjem modernih mislilaca. On odbacuje takozvanu liberalnu interpretaciju Jevrejstva, jer je ona nespojiva sa prirodom jevrejskog zakona, koji večito vezuje, pa ukazuje na značaj jevrejske Renesance sadašnjosti po napredak svetske kulture. — U ovoj slikama ukrašenoj knjizi Zweig je složio dva sastava. Izlaganje mu se oslanja li na sadašnji život. Za cionizam i socializam podjednako oduševljeni autor iznosi život u istočnojevrejskom Geto i u novoj Palestini, sa naročito ljubaznim pogledom. Bol zbog toga, što je socializam istočnojevrejske mladeži većinom izgubio odnos prema Jevrejstvu, i što je Jevrejstvo krivo zbog religiji neprijateljskog radikalizna Halucim, pokazuje nam pravac, koji Zweig predviđa i želi Jevrejstvu. — Malen spis Fuchsa je suprotan cionističkom idealu i izjavljuje, da porek-

lo, domovina, jezik, religija i kultura Jevrejina u Nemačkoj upućuju na nemačku narodnu zajednicu. Ali njegova volja ga goni ujedno, da se zauzme za održanje jevrejske religije, kao za život potrebnog i nerazdvojnog sastavka njegova bića. — Aešcoly-Weintraub podvrgava posve novom ispitivanju potonjih decenija često pretresanu kabalističku duhovnu struju nutar Jevrejstva, Hasidizam. Ma koliko da je pisano o tom predmetu, ova kritička studija iznosi mahom novo gradivo i otvara nove aspekte. Ona crpe neposredno iz tekućeg života. Postavljena na najširoj osnovi, ona dolazi do rezultata, koji znače bogaćenje našeg znanja o jevrejskim sektama. — Lamparter govori o položaju evangeličke crkve prema Jevrejima od Lutera do sadašnjosti i bavi se kritički antisemitskim strujama našeg vremena. Lamparter je dobar znalac Jevrejstva i njegovih spisa, kao što smo to utvrdili u prošlogodišnjem Almanahu na 192. strani. I ovaj malen spis može dobro poslužiti suzbijanju antisemitske predrasude. — Aug. Ziegler ustaje energično na antisemitske pisce, koji oponiraju samo rečima bez dokaža; antisemitska zbirka mišljenja o Jevrejstvu ne odgovara istini, već samo zavodi na stramputicu. On to potkrepljuje rečima Lutera, Herdera, Goethea, Fichtea, Mommsena i Bismarcka. Dva potonja spisa izdao je «Verein zur Abwehr des Antisemitismus» u Berlinu W 35, Flotwellstr. 7, u čijem su izdanju i «Abwehr-Blätter» izišli; ovo je interkonfesionalni organ koji, u službi istine i pravde, objektivnom jasnoćom raspravlja problem Jevrejstva i njegovog protivnika, antisemitizma. Ugledni brojevi ovog lista rado se daju besplatno. — Bloch iznosi u predležećoj, u svakom pogledu fino izrađenoj, bogato ilustriranoj knjizi svoje utiske, koje je dobio u Americi. U oskudici literature na nemačkom jeziku o amerikanskom Jevrejstvu, njegovoj istoriji i razvoju, ova knjiga zaslužuje naročito interesovanje. Bloch je Jevreje i Jevrejstvo u Americi temeljno proučio i izlaže jevrejsku Ameriku, kakva jeste a ne kakva bi trebala da bude. Središte izlaganja je New-York sa svoja skoro dva milijuna Jevreja. — Izvanredno vredan rad o statistici Jevreja u Sjedinjenim državama Amerike dao je Linfield. Na bezbrojnim tablicama iznosi on sliku kretanja populacije Jevreja u ovim zemljama. Godine 1927. živelo je ovde 4,228.029 Jevreja. Ovde se nabrajaju sva mesta sa brojem njihovih Jevreja. Ko se god bavi statistikom Jevreja, rado će ovde prelistavati.

Bursztyn, Israel : Vollständige Grammatik der Alt- und Neuhebräischen Sprache. Wien 1929. Gerold & Co. X i 334 str. Vež. M. 15.—.

Templer, Bernhard : Grammatik der hebräischen Sprache für den Selbstunterricht. Vierte Auflage. Wien 1928. A. Hartleben. XVI i 166 str. M. 2.—.

ב. א. ויין : תורת הלשון : ספר דקדוק שפת-עבר. ערך בדרך חדשה לבתי ספר תיכוניים וללומדים מעצמם. Wien, Menorah, 208 str.

Central 133 str. חלק ראשון: דקדוק שפתנו. חלק ראשון: ער הפועל.
Warszawa 1928.

צבי שרפשטיין: כתב ולשון, שערים בכתיבה ובדקדוק מעשי. חלק ראשון
58. str. 90 str. חלק שני New-York, D. Scharfstein.

Goettsberger, J.: Einleitung in das Alte Testament.
Mit 12 Bildern auf 4 Tafeln. Freiburg i. Br. 1928. Herder. XVIII
i 522 str. M. 16.—

Radi ispitivanja i izučavanja hebrejskog jezika služe nekoli-
ko novih jezikoslovlja, među kojima je najznatnije ono od Burszty-
na. Ova nam se gramatika ukazuje kao zreo plod mnogogodiš-
nje, obimne i temeljite studije. Ovaj sud nam se nameće pri či-
tanju svakog poglavlja ove knjige. Ona pruža veoma obilno i
mnogostrano gradivo u preglednom i modernom izlaganju. Ova
gramatika nije namenjena za školsku knjigu. Ali učitelju i istra-
živaču, koji se ne zadovoljava osnovnim oblicima i pravilima je-
zika, ovo će delo pružiti veliko blago pouke i podstreka. Teško
je u kratkom pretresu osvetliti sve odlike ove knjige u ukupno-
sti. Zato naročito ističemo, da je poimence u sintaksi oslanjanje
na druge jezike, čak i u pogledu termina, srećno obavljeno, te
pokazuje Hebrejski u modernoj odeći i u vezi sa općim istraživa-
njem jezika. Pisac je u svom predgovoru mnoge tačke iscrpno
izneo, po kojima se razlikuje od drugih gramatika. Ovde se, na-
ravno, ne može o tome diskutovati, da li je novi put posvud
bolji i tačniji. Ni u tome se ne slažu stručnjaci, da li je savet-
no, kao što se čini u ovoj knjizi, da se jezik Biblije i novohebrej-
sko jezikovno blago, Talmud, Midrašim i ono iz kasnije literature
u vezi izlažu. Može se biti i tog mišljenja, da se gradivo daje
preglednije izneti pred čitaoca, ako se oba polja bitno odvoje. U
svakom slučaju pisac zaslužuje veliko priznanje, što je kao po-
zvani interpret i novohebrejski jezik uzeo temeljito u obzir. —
Templerova gramatika je u prvom redu namenjena samoukima,
koji žele samoučenjem da prisvoje sebi znanje jezika Biblije. Ovo
delo donosi ukratko sva etimološka i sintaktična pravila. Odgo-
varajući cilju, velika je važnost poklonjena fonetici, gde je Tem-
pler izneo praktičan sistem. Zgodan izbor vežbanja i zadaća za
prevađanje od velike su koristi po učenika. Ova knjiga omogu-
ćava i prisvajanje jevrejsko-nemačkog pisma. Zbog malene cene
može je nabaviti svako, ko hoće da nauči hebrejski jezik. — Wi-
senom napisani učbenik hebrejskog jezika osniva se poglavito na
naučnim istraživanjima potonjih decenija, čije rezultate donosi u
odmerenoj kratkoći, ili ih upotrebljava za izradnju pravila. Ovo
delo raspravlja vrlo potanko hebrejski jezik, otuda je pouzdan
vođ u hebrejskoj gramatici, pa se može najtoplije preporučiti u-
čenicima, koji uče hebrejski. Ono obuhvata čitavu gramatiku sem
sintakse. Upotrebljena metoda je praktična, lep hebrejski jezik je
lako razumljiv, a izrada knjige je za pohvalu. — Za početnike
je Monosowitz sastavio gramatiku hebrejskog jezika koja, pošto

je dosad izašao samo prvi deo, dosiže samo do glagola. Ovaj deo je obrađen u 67 odseka, svakom su odseku dodane gramatičke vežbe i štiva, kako bi se učenicima gramatička pravila objasnila na primerima i lakše zapamtila. Pravila su uopće kratka, ali za učenje jezika dovoljna, razgovetna i lako razumljiva. Na kraju knjige su pitanja o čitavoj sadržini gramatike, što će svaki učitelj sa radošću pozdraviti. — Jedinствен u svojoj vrsti je učbenik u dve sveske od Scharfsteina u New-Yorku, izdat radi učenja hebrejske gramatike, bespogrešnog pisanja i sintakse. Vanredno lako, takoreći sigrajući se, mogu učenici s pomoću ove knjige prisvojiti glavna pravila hebrejske gramatike i praktičnim štivima i pismenim zadaćama konjugaciju i deklinaciju naučiti na taj način, što će učenik u vezi sa preduzetim pričama utuviti gramatiku. U izgovoru ravnoglasne, ali različito pisane reči stavljene su u grupe, te će tako dete naučiti razliku njihova značenja. Kao svi učbenici Scharfsteina i ovi su obilno i lepo ilustrovani i pravo američanski opremljeni. — Kao potonje delo ovog odseka navodimo uvod u Bibliju, zasnovan na naučnoj bazi, jer služi istom cilju, naime ispitivanju Biblije. Ova je knjiga postala od predavanja, koja je pisac držao na minhenskom universitetu. Kako i ova knjiga hoće da služi nastavi, to joj je dodata bogata literatura. U njoj je spojena istorija, literatura i religija Izraela u kratkom pregledu, a svojim tečnim izlaganjem i umešnim sklopom pokazuje se veoma upotrebljivom. Naravno da nikad neće moći zameniti prave učbenike pomenutih disciplina, nego će poslužiti samo kao prva orientacija, a za takvu zaista korisnu upotrebu ovo je delo vrlo podesno.

Buber, M. und Rosenzweig, Fr.: Die Schrift zu ver-deutschen unternommen. Das Buch: Könige. 270 str. M. 5.— Berlin, Lambert Schneider.

Loch, V. und Reischl, W.: Die heiligen Schriften des Alten Testaments nach der Vulgata mit steter Vergleichung des Grundtextes übersetzt und erläutert. Illustrierte Ausgabe, 3 Bände. Regensburg 1927. 759, 830 i 572 str. Svaka knjiga vez. M. 10.—

Goettsberger, J.: Das Buch Daniel übersetzt und erklärt. Bonn 1928. Peter Hanstein. VIII i 104 str. M. 3,50, vez. M. 4.80.

Kalt, E.: Das Buch Isaias übersetzt und erklärt. Missionsdruckerei in Steyl, Post Kaldenkirchen, Rhld. 199 str. M. 0.75

Lindblom, Joh.: Hosea literarisch untersucht. Helsingfors, Akademiska Bokhandeln. 149 str. M. 4.50.

Gunkel, Hermann: Einleitung in die Psalmen. Die Gattungen der religiösen Lyrik Israels. I. Hälfte. Göttingen 1928. Vandenhoeck & Ruprecht. 176 str. M. 5.50.

Wolf, B. : Übersetzung und Bemerkungen zum Pentateuch i בא בשלה . Köln 5688. Verein für die jüdischen Interessen Rheinlands. 138 str. Svaka sveska M. 1.—

ש. ל. גרדון: המש לילדים עם ציורים ספר ראשון 100 str. 78 str. Warszawa 1927. Central.

צבי שרפשטיין: ספריו התורה לילדים עם ציורים מפות באורים ושאלות ספר א' בראשית, 112 str. ספר ב' שמות-ויקרא 84 str. ספר ג' במדבר-דברים 88 str. New-York, Z. Scharfstein.

צבי שרפשטיין: נביאים ראשונים לבתי ספר עם ציורים, מפות באורים ושאלות וספרים 50, 83, 116, 68, 84 i 121 str. New-York, Z. Scharfstein.

Pregledamo li prevode i objašnjenja Svetog Pisma, što su prošle godine izašli, onda ćemo opaziti, da je, u poredenju sa prethodnom godinom, vrlo malen broj knjiga ove vrste izašao iz štampe. Među njima je značajno produženje divnog prevoda od Bubera i Rosenzweiga, o kom smo već u tri godišta Almanaha izveštavali. Sa žaljenjem moramo konstatovati, da se sa okončanjem ovog prevoda odugovlači, jer je u ovoj godini izašao samo jedan jedini tom, dok smo u prošlim godinama dobijali svagda po tri toma. Bilo bi preko potrebno, da ovo delo bude što više rasprostranjeno, ne bi li se obezbedilo izlaženje njegovih daljih tomova, koje sa obzirom na dosad nedostignutu lepotu prevoda sa naročitom zapetošću očekujemo. — Monumentalnim delom može se nazvati u velikom formatu izdati prevod Biblije od Locha i Reischla. Već spoljašnji obim dela daje naslutiti, da je u ova tri toma smešten obilan istraživački rad. Prevodu je služio osnovom tekst latinske Vulgate, jezik je prost i jasan, daleko od izveštačenih novotarija ili opširnog opisivanja. Kratka tumačenja ispod teksta sadrže one napomene, koje su potrebne za dovoljno razumevanje smisla i veze Svetog Pisma. Odveć mnogobrojnim ilustracijama nije cilj, da u slikama iznesu događaje i činjenice, koje se u Bibliji pričaju, onako kako ih je umetnička mašta shvatila i izrazila, nego su one na licu mesta uzeti snimci gradova ili ruina Biblije i asirsko-babilonskih i egipatskih iskopavanja, koji predočavaju veru i život naroda Starog Veka, ili predstavljaju prirodopisne predmete, iznose scene iz faktičkog života Orienta. Time ove ilustracije posreduju daleko lakše razumevanje teksta Biblije, nego mnoge reči i opširni opisi. — Od komentara Biblije, izdatog Petrom Hansteinom u Bonu, o kom je bilo reči prošle godine na 198. strani, izišao je prevod knjige Daniela sa komentarom, koji je izrađen na pređe pomenutim principima. Uzmemo li u obzir, da ova biblijska knjiga spada u najteže partije Svetog Pisma, onda moramo njezinu prevodiocu, Goetsbergeru, odati svaku hvalu, jer je on mnogo doprineo neposrednom razumevanju reči teksta i tesne veze pojedinih proročanstva. Produženje ove egzegetske ručne knjige očekujemo s radošću, te se nadamo, da će pisac uspeti, da uskoro izda čitav komentar Biblije. — Knjigu proroka Jesaje preveo je Kalt sa hebrejskog prateksta, stavljajući pred svaki od-

sek pregled u kom je ukratko izložen sadržaj proročkih beseda. Tekst je verno preveden, a nekoliko u zagradama stavljenih napomena uz tekst olakšavaju razumevanje težih mesta. Ovo izdanje spada među najjeftinije prevode Biblije. — Pun misli rad Lindbloma o knjizi proroka Hosea tumači vezu proročkih beseda. Pre svega pisac se obraća istoriji braka Hoseova i utvrđuje, da su izvešća u 1. i 3. poglavlju paralelna izvešća; oba saopštavaju naročite crte bračnih doživljaja prorokovih i fiksiraju razne odeljke proročanskog rada. Ovo treba da je ključ za razumevanje proročkih beseda, koje se dele na 18 literarnih zabeležaka prorokovih o dobivenim otkrivenjima u inspirisanom stanju. Knjiga se svršava sa razvićem misaonog sveta Hoseova i sa nekim stilističkim i psihološkim napomenama. — U dosad izdatoj polovini uvoda u Psalme, Gunkel pre svega raspravlja načelni značaj istraživanja za tumačenje Psalmova, kako bi zatim pojedine vrste iscrpnije izložio. Dosad su himne, pesme o Božjem zauzimanju prestola, narodne pesme tugovanke, carski psalmi i tugovanke pojedinačno protumačene. Skoro u izgled stavljenom drugom polovinom imaćemo u vezi načelno zasnovano psalmovsko tumačenje piščevo, koje je dosad u raznim sastavima bilo rasejano, a to će biti neophodna dopuna komentaru psalmova. — Još u prošlogodišnjem Almanahu na 198. strani istakli smo izvrsnost ovog u sveskama izdatog komentara Biblije od Wolfa, a sada još toplije preporučujemo nabavku tog dela; jer smo dobili veći pregled nad njim a time i priliku, da se divimo jasnom jeziku, prostom slogu i neusiljenom izlaganju. — Sledeće knjige ove grupe spadaju upravo među pedagoška dela; ali kako one svojim mnogostrukim tumačenjem reči doprinose objašnjenju Biblije, mi ih ovde navodimo. Gordonu praktično prerađena Biblija za decu donosi u prvom tomu priče prve knjige Mojsijeve, a u drugom tomu istorijske priče ostale četiri knjige. Tekst je prisposobljen bogastvu reči originalne Biblije, uprošćava je i lako je razumljiv i za početnika u hebrejskom jeziku. Napomene na svršetku svakog odseka tumače sve nove i nepoznate reči. — Sledećih devet knjiga od Scharfsteina su, kao što se obično kaže, pravo američki opremljene, divno su odštampane na debeloj hartiji razgovetnim slovima, a sasvim u platno uvezane. Kako prve tri knjige, koje donose pet knjiga Mojsijevih u zgodnom, za nastavu posve podesnom obliku, tako i ostalih pet, koje obuhvataju istorijske proročke knjige, jesu skraćeno, za decu dovoljno izdanje Biblijskog teksta. U prva tri toma ovde se ne donosi samo istorijski deo Biblije, nego i izbor iz etičkih propisa i pravne nauke, pa se već sad utvrđuje, da je ovaj izbor vrlo srećno učinjen, jer sadrži najvažnije partije. A što su i ovde prvi put istorijske proročke knjige izišle u ovoj obradi, može se svakako radosno pozdraviti; jer i ako one pričaju događaje, koji se nalaze u originalnom tekstu, ipak je njihov skraćen oblik pravi dar za učenike današnjeg sveta, koji su naukom toliko opterećeni, a ovde mogu čitavu Bibliju

naučiti u lako shvatljivom obliku. Zato bi bila prava sreća, kad bi se ovi učbenici zaveli i u naše škole.

Ch. Genz-Bettex: Der Siegeszug der Bibel unter den Nationen. Kassel 1928. J. G. Oncken Nachfolger. 175 str. M. 3.—.

Storr, Rubert: Die Frömmigkeit im Alten Testament. M. Gladbach 1928. Volksvereins-Verlag. 295 str. M. 6 50, vez. M. 8.—.

Heim, Karl: Die Weltanschauung der Bibel. Fünfte Auflage. Leipzig 1928. A. Deichert. 93 str. M. 2 40, vez. M. 3 50.

Jirku, Anton: Das weltliche Recht im Alten Testament. Stilgeschichtliche und rechtsvergleichende Studien zu den juristischen Gesetzen des Pentateuch. Gütersloh, C. Bertelsmann. 160 str. Vez. M. 7 50.

Kaatz, S.: Weltschöpfungsära und Wissenschaft. Hindenburg O S. 1928. 30 str.

Theis, J.: Das Land des Paradieses. Trier 1928. Paulinusdruckerei. 39 str.

Jacobi, W.: Die Ekstase der alttestamentlichen Propheten. München, J. F. Bergmann. 62 str. M. 3.—.

Schlatter, W.: Die biblische Lehre vom Menschen. Leib, Seele und Geist. St. Gallen, Buchhandlung der Evang. Gesellschaft. 45 str.

Značaj i sadržaj Biblije izabrali su neki manji spisi za svoju temu. Među njima u prvom redu pominjemo širokim masama namenjenu knjigu od Genz-Bettex-a, koja govori o misionom značaju Biblije, nabrajajući njezine misli o opredeljenju, po kom je Biblija knjiga svih ljudi. Zatim su skicirani svi biblijski prevodi starog i novog vremena, da nam se potom predoči rasprostranjenost Biblije u svim dražavama zemlje, njeni prevodi na razne jezike, kao i njen uticaj na narode svih pet delova sveta. — Storr pokušava pokazati, kako se razvila pobožnost u Starom Zavetu, kako ona izgleda po svojoj osnovi i izgradnji i kakav značaj ima po religiozni život. Pisac je povukao glavne linije, u kojima se kreće pobožnost Starog Zaveta, ujedno se trudi da učini korisnim Stari Zavet za modernu pobožnost. Iz tog uzroka on deli svoje delo na tri glavna odeljka, izlažući pobožnost Biblije po njezinu istorijskom razvoju od vremena patrijaraha do grčkog vremena, zatim pobožnost Biblije po njenoj unutrašnjoj izgradnji, dakle po mislima, molitvama i po čitavoj liturgiji, da bi završio raspravom o religiozno-moralnoj vrednosti biblijske pobožnosti. — Predavanja od Heima kao uvod u Bibliju spajaju istorijsku dalekovidost sa čvrstim stajalištem na biblijskoj osnovi. U lako shvatljivom i prostom obliku ona daju živu sliku biblijskog pogleda na svet. Pisac piše tako zanimljivo, da se rado predajemo njegovu vođenju; jer on ne samo da otkriva probleme, nego i odgovara na njih. — Knjiga od Jirkua dobija veliki značaj

zbog četiri velike tablice, na kojima je sa deset različitih slova uvršten parnički red, personalno pravo, stvarno pravo i religiozno državno pravo Biblije po piščevoj podeli. O tačnosti ove podele dalo bi se svakako govoriti; jer stil zakona je u svakom jeziku savitljiv, te se teško može po njihovu formulisanju suditi o različitim vremenima, kad su napisani, i ako se ne može poreći da oblik formulisanja nekog zakona utiče na njegovu sadržinu. Zanimljiv je i onaj deo rada Jirku-ova, gde tumači množinu paralela za petoknjižno zakonodavstvo iz kodeksa Hamurabi i asirskih, hetitskih i sumerijskih zakona. — Kaatz, naučnik koji stoji na strogo tradicionalnom stanovištu, bavi se pitanjem, kakvo gledište zauzimamo mi prema suprotnosti između Biblije i Talmuda o starosti sveta i naučnih krugova, koji ovu starost smatraju mnogo stotina puta manjom, respektujući pri tom brojeve, koji nas vezuju najsvesnije, i priznajući ujedno osigurane rezultate egzaktnih nauka. Raspravljajući ovog pitanja dovodi naravno dotle, da se neki podaci Biblije, koji služe za izračunavanje starosti sveta, moraju podvrći ispitivanju, te da se na osnovu neslaganja donesu pretpostavke, koje mnoge naše dosadanje pojmove koriguju i ukazuju put za razbistravanje. — Theis se bavi važnim pitanjem, u kojoj zemlji je po Bibliji bila kolevka ljudskog roda. Suprotno mnogim, biblijskom tekstu stranim i osobenim nazorima o zemlji Raja, Theis zastupa, prema rečima Mojs. I. 2, 8, 14, mišljenje, da je Severna Babilonija bila zemlja Raja. — Raspravljajući o suštini proroštva u Bibliji Jacobi pravi razliku između proroka «nabi» i vidovitog «ro». Prvi duhom Božjim, što je u njemu, dolazi u ekstazu i objavljuje glasno pred javnošću njegove reči. Halucinacije, vizije, ekstatični govori i radnje jesu pojave, koje prate proroka. One se ipak moraju, kao najviše otkrivenje umetničkog delanja prorokova, iskoristiti; jer su oni bili geniji, umetnici, koji su sve, što je njihovo oko gledalo i što je njihovo uho slušalo, govorili i pisali u uverenju, da ne govore oni sami i da ne objavljuju svoje, već ono čime ih je Božanstvo nadahnulo. Ova vrsta proročkog, umetničkog delanja je najviši i najplemenitiji oblik proročke ekstaze. — Biblijsku nauku o duši raspravlja Schlatter i govori o tom, kako su čovek, njegov duh i duša, kao i njegovo telo, srce i bubrezi, po volji Tvorca uobličeni s tim, da utiču na duševni život. Čitavo tumačenje je tesno protkano hrišćanskom naukom, te iznosi nazore hrišćanske religije u pogledu duševnog života ljudskog.

Goldschmidt, L.: Der babylonische Talmud neu übertragen. I. Band: Berakhoth, Mišna Zeraim, Šabbath. Berlin 1929. Auslieferungsstelle Buchhandlung Grünbaum, Kassel. XIV i 948 str. vez. M. 15.—.

Ginzberg, Louis: Midrash and Haggadah. Genizah Studies in Memory of Dr. Solomon Schechter. New-York 1928. The Jewish Theological Seminary of Amerika. XVII i 549 str.

- נ. בן מרדכי: פרק אלו מציאות עם פי' רש"י ומסביר לנגדא
 Wilna 1929. Rozenkranc i Szryftzecer 68 str. ילפיש"י
 עבי שרפשטיין: לקוטי אנדה מהוך התלמוד והמדרש ערך ימבאר
 New-York, Zevi Scharfstein. I. 138 str. II. 92 str. III. 94 str.
 יצחק יעקב אשכנזי: ההלכה וההיסטוריא כולל חקירות מדעית
 והשקפות היסטוריות על מסכת אבות. I. J. Askanas, Plock, Tumska 7.
 I. 64 str. II. 75 str.
 משה פרלמן: מדרש הרפואה כולל כל תורת הרפואה ישמירת הבריאות
 M. Perlman, Telsiai (Lit.). XI i 156 str. בתלמוד ימדרש יזהר
 יקותיאל ארי' האמעהאאר: התלמוד ימדעי התבל, מביא התלמוד
 עפ"י נתיבות החכמה. נתיבות התלמוד. ספר א' ברכות בבבלי ספר ב' ברכות
 Israel Kamelhar, Rzeszow (Poland). 206 str. Doll. 1'60, ירושלים,
 vez. 2.—
 שלמה מדראהוביטש: ספר התנהגות הדרך מלוקט כל עניני ודני
 Salomon Wilf, Drohobycz, Kowalska 30. 191 str. 20 Cent. הדרך מש"ס וש"ע

Talmudska književnost je nekim izdanjima ove godine izvrsno obogaćena. Tako nam Lazar Goldschmidt iznosi narodno izdanje svog poznatog prevoda Talmuda bez hebrejskog teksta. Delo je sračunjeno na jedanaest debelih tomova, koji će u kratkom razmaku izlaziti. Prvi tom obuhvata Berakot, Mišna Seraim i Sabat. Mi stojimo zadivljeni pred ogromnim radom jednog čoveka, koji svedoči o besprimernom trudu i ljubavi, jer su samo oni mogli savladati hiljade prepreka, od kojih ni pisac nije bio pošteđen, pa se i pred čitaoca ističu, ne bi li mu pomutile radost. Otuda uživanje ne odgovara divljenju. Čitav Talmud daje se ovde po jeftinu cenu, te će ga i pojedinci, a ne samo biblioteke, moći lako nabaviti. Zaista će mnogi putem ovog prevoda doći do razumevanja Talmuda, radi čega će ovo monumentalno delo postići najveću rasprostranjenost. — Schechter-bлага zovu se tekstovi, koje je Ginzberg objavio. Ovi su tekstovi iz Geniza i uzdižu uspomenu Schechtera, veoma zaslužnog pronalazača. Schechter je i ove komade Geniza doneo iz Kaira u Cambridge. Seminar u New-Yorku slavi uspomenu svoga upravnika, jer daje kembričke rukopise zajedno sa svojom Genizom obraditi poput svojih profesora. Dva su toma već pred nama, prvi je od Ginzberga i o njemu ćemo ovde podneti izveštaj. Ovaj tom sadrži 41 nalaska, među njima jedinstvena, veoma važna, kojih je sadržaj Midraš, a svršetak četiri paralele uz jerusalemski Talmud. Zatim dolazi veliko i temeljito istraživanje o Jelamdenu, najzad registar, ispravke i dopune. Ovo majstorsko delo Ginzberga jedva da ima sebi ravnog, jer su ovi nalazi toliko važni za Agadu i njenu nauku. Starost nekih komada je velika, te stoje na čelu najstarijih Midrašima i daju poslebiblijskom Jevrejstvu sliku jevrejskog duha. U svome istraživanju o Jelamdenu Ginzberg ga izgrađuje isto kao i Zunz Pesikta, kao i Hoffmann Mehilta. Sve

što Ginzberg nađe i ovde izda, to on odmah jasno rasvetli jedinstvenom učenošću; jer Ginzbergov pregled rabinskih spisa osvaja nas i obaveštava skoro o svim važnim delima Midraša. — Izdavaštvo Rozenkranc i Szryftzecer u Vilni počelo je izdavati pojedine odeljke babilonskog Talmuda, obrađene za dečju nastavu. Pred nama je drugi odeljak od Baba Mecia Razgovetnom i tačnom otisku Talmudova teksta dodan je čitav komentar Raši. Odlično iznošenje teksta i tumačenje težih mesta u Raši-komentar u nalaze se na svakoj strani, te tako može svaki početnik s lakom prodreti u tok misli Talmuda, a razumevanje osobenog jezika Talmudova omogućiće se i onom, koji nikad nije imao prilike da uči Talmud. — U tri sveščice Scharfstein je prikupio bisser iz Agade. Ove su knjige namenjene mladeži, ali korektnim izdanjem i dodatim tumačenjem reči one mnogo doprinose objašnjenju ovih agadijskih mesta. Prva sveska sadrži u punktiranom tekstu mudre izreke, basne, etičke pouke i pripovetke, koje se odnose na praznične dane u godini. Druga sveska obuhvata agadijske povesti uz Bibliju od Adama do cara Salamona, a treća sveska iste o učiteljima Talmuda. Na kraju svake sveske nalazi se spisak reči. I ove knjige imaju sve one osobine, koje su svojstvene svima Scharfsteinom izdatim knjigama. — U jednom komentaru uz «Pirke Abot» Askanas daje biografiju učitelja Talmuda i istorijsko tumačenje njihova vremena. Otuda su ove sveske podesne za predavanja, jer pregledno sređuju gradivo, koje je u mnogim istorijskim delima rastureno. — Perlman je sa nekoristoljubivim trudom i predanom brižljivošću ukusno uredio i ukratko i stvarno komentarisao sve citate, kojih je sadržaj medicina, anatomija i higijena iz oba Talmuda, halahijskog i agadijskog Midrašima, Zohara. Predležeći prvi tom, kom su u dodatku priključene naučno važne primedbe lekara : Katzenelsohna i Masie-a, sadrži 12 poglavlja, u kojima se raspravljaju ove teme : građa čovečjeg tela, o krvi, nokti i kosa, dnevni obedi, lekovita snaga jela i pića, spavanje i snevanje, čistota stana, kretanje, higijena odela i tela, askeza i oskudica. Uvod sadrži vešto pribrane talmudske izreke o religioznom opravdanju i o studiji medicine. — U svom prostranom i bogatim znanjem razrađenom delu Perlman dokazuje da su sva dosad poznata naučna polja, 112 na broju, bila poznata već mudracima Talmuda, koji su se služili istima. Ovim tvrđenjem nama postaju jasne mnoge tamne izreke u Talmudu. U vezi sa ovim sin piščev sabrao je literaturu izdatih dela o realijama u Talmudu, radi čega je ova knjiga jedan veoma koristan trebnik. U sedam opširnih odeljaka nalazi se uvod u Talmud, gde se naglašava velika korist od studije Talmuda. Mnoge talmudske izreke u ovom se odseku tumače izvrsno pomoću filozofije. Ovo delo sadrži i apologetiku Talmuda, koja naglašava i brani potrebu i probitke naredaba, koje su dali mudraci Talmuda. U drugom delu dela data je hodegetika uz traktat Berakota babilonskog pa onda jerusalemskog Talmuda. Perlman namerava

da sastavi ovu hodegetiku uz čitav Talmud. Neka bi rasprostranjenost njegove knjige omogućila ovaj plan. — Wilf obrađuje sve izreke Talmuda i docnije literature sve do našeg vremena, koje govore o vladanju pri putovanju, navodi pouke naših mudraca, kako se valja vladati pre putovanja i za vreme putovanja, i kako treba dočekivati ljude, koji se vraćaju sa puta.

יעקב לוב קראך : ספר הזקנה רבה כדרי והוציאו לאור פתח יעקב הכהן הלק ראשון על א"ח 268 str. חלק שני על י"ד 320 str. Leipzig 1928. Hans Kroch, Goethestr.

שמואל דוד לעווין : ספר לשד השמן כולל ביאור ופליגל בש"ס Samuel Lewin, Zabrzeż, pow. Wolożynski, Nowogrodzkie. 118 str.

אברהם יצחק הכהן קוק : עין הדר . Jerusalem, Chief Rabbi A. J. Kook. 125 str.

דוד גאלאמב : ספר הקרי קדמוניות ספר ראשון כולל כתב הנשתון . תורה מן השמים הכרוב על נהר כפר D. Golomb, Berlin W. 30, Aschaffenerstr. 10. 263 str.

מיכאל שלום וינקלר : ספר משברי ים כולל הגהות מ"מ חידושי וביאורי על מ"ס סוכה Kopenhagen 1929. Dr. S. Winkler. 160 str. K. 30.—

יהואל מיכל טוקצ'ינסקי : ספר בין השמשות מכאן את עניני הנשיא בקורי הלכות Jerusalem 1929. Michael Tucuzinsky. 161 str.

נתן אדלר : דרך הנשר ותורת אמת קורות והתנהגות אנדה וחידושי Abraham הלכה מסודר יחבא לרפוס מרוב א' יהודה הכהן שייארטיץ . Din. 30.—

U halahijskoj literaturi vredno je pomena delo Hasaka Raba od Krocha, koje su izdali njegovi unuci kao amanet svoga pre dve godine umrloga oca. Pisac je ostavio ovo opširno delo uz četiri dela Šulhan Aruha. Naukom obilna i oštroomna istraživanja grupisana su svekolika okolo pojma Hasaka i njegovih poznatih raznovrsnih značenja. O obimu dela dobićemo pojma, kad čujemo u punom obaveštaju uvodu izdavaočevu, da uz Orah Hajim ima 74 Halahota, uz Jore Dea 274 (od kojih se samo 79 nalaze na 281 foliantnoj strani), uz Eben Haeser 315, a uz Hošen Mišpot 507 Halahota. Ali neka se ne misli, da je bogati sadržaj Sefer Hasaka raba samo teoretske prirode, jer on duboko zahvata i u praktičan život, dodiruje najraznovrsnija pitanja i ima istu vrednost, kao i ugledna dela Response prvih autoriteta. Verziranost pisca u pogledu Talmuda, komentatora, Decisora i Responsa ukazuje se čitaocu već posle poučavanja nekoliko Halahota. Strogo logičan, jasan način mišljenja R. Jakoba Löb Krocha donosi sa sobom, da njegova shvatanja i odluke rado usvajamo. — S. D. Lewin, rabin u Zabrzežu, objavljuje u 43 broja odveć oštroomne pilpulističke rasprave, koje se odnose na četiri dela Šulhan Aruha, ali poglavito na Orah Hajim i

Hošen Mišpot. Njegova velika upućenost u halahijsku literaturu, koju je ovde dokumentovao, čini njegovo delo znamenitim. Razumljivi prelazi pak čine, da se pravi tok misli lako daje izdvojiti. — U ime propagande za Etrogim iz Erec Izraela napisao je Kook halahijsku brošuru, u kojoj dokazuje, da obredno stanovište propisuje nabavku ovih Etrogima, jer samo oni odgovaraju zahtevima religijskog zakona. — O novoj metodi, koju je stvorio Golomb radi istraživanja talmudske nauke, mi smo dali izveštaj još u II. Almanahu na 162 strani. Na toj osnovnoj misli, koja u glavnom, zahteva tačno ispitivanje talmudskih reči, kako bi se dobivenim rezultatom došlo do pravog razumevanja Talmuda, postrojen je i ovaj rad piščev. U ovoj su knjizi udružene tri jedna od druge nezavisne rasprave. Prvoj je tema dopis persiskog cara Jevrejima, koji im daje dozvolu za seobu u Jerusalem, da podignu hram. Ovde se iscrpno debatuje o Bibliji i pismu, koje je u ono vreme bilo u upotrebi kod Jevreja. Druga rasprava govori o različitim imenima Biblije i Boga. Treća tumači imena, koja dolaze u Bibliji i Talmudu, i poziv Kerubima. — Rubne pribeleške, napomene i tumačenja uz talmudske traktate Sota daje Winkler. Autor je dobar tumač i kritički objasnilac agadijskog i egzegetskog gradiva, ali i izvrstan talmudovac i halahitovac. — Tucazinsky navodi u uvodu svoje knjige, da je usmena nauka, i kad se napiše još uvek usmena nauka t. j. njeno pismeno fiksiranje nije odlučilo konačna pravila pojedinih halahijskih pitanja. Tako je između ostalog i sa određivanjem večera. Ovoj temi posvećuje pisac svoj rad i govori o vremenu i određivanju večera u Erec Izraelu. Iscrpne tablice utvrđuju vreme svitanja, rađanja i zalaska sunca, dužine dana za svaki dan u svakom mesecu. — Neke spise od Natana Adlera pribrao je Schwartz sa velikim trudom i predao javnosti u ovom tomu. U prvom delu su biografije velikih učitelja Talmuda sa njihovim izrekama. Pisac je mogao svoje napomene znatno dopuniti, da je uzeo u obzir neke pojave naučne literature. Drugi deo sadrži agadijska i halahijska tumačenja uz Toru i halahijska raspravljanja uz Šulhan Aruh, kao i više Responsa.

ב. מ. לוי: אוצר הגאונים תשובות גאוני בבל ופירושיהם ע"פ סדר
התלמוד. כרך ראשון מסכת ברכות Haifa 1928. Dr. B. Lewin. 365 str.
ב. מ. לוי: לחקר שאלות רב אחאי גאון. Haifa 1928. Dr. B. Lewin, 9 str.

Davidson, Izrael: Liturgical and Secular Poetry. Genizah Studies in Memory of Dr. Solomon Schechter III. New-York 1928. The Jewish Theological Seminary of America. XIV i 337 str.

ה. י. עהרענרייך: ספר הפרדס לרש"י כולל תשובות ופסקי דינים
מגאונים ולרש"י. Deva, Rabbi H. L. Ehrenreich. 376 str.

ה. י. עהרענרייך: ספר אבודרהם חברו ר' דוד ברבי יוסף אבודרהם.
הוצאה חדשה מנוהת. Deva 1927. Rabbi H. L. Ehrenreich. I. Heft. 260 str.

ראובן מרגליות: ייבוה רבנו יהואל מפארז עם תולדות ב' יהואל. Lwów
R. Margulies. 28 str.

א. י. הכהן קוק: אגרות ראיה, קביעת מכתבים. Jerusalem, Chief
Rabbi A. J. Kook. 361 str.

א. י. הכהן קוק: ראש מילין. רשמי מחשבה למידת האמונה והתורה.
Jerusalem, Chief Rabbi A. J. Kook. 142 str.

Srednjevekovna hebrejska literatura našla je svoju zasluženu rasprostranjenost u nekim posve značajnim edicijama i obradama. Lewin je sa predležecim delom dovršio ogroman rad. S pravom označuje pisac u engleskom natpisu ovaj rad kao Thesaurus geonejskih Responsa i komentara. Malo ih je sem Lewina, koji bi kao on bili kadri, da stvore ovakvo delo. Pre svega za ovo se traži temeljno vladanje Talmudom, geonejska literatura i opširno znanje predašnjih komentara Poskima i Talmuda, pa onda generalni dar za kombinovanje i jako pamćenje. Samo tako mogao je Lewin, razgledajući jedan fragmentat u Oxfordu, ne samo utvrditi, kome još neštampanom komentaru pripada, nego i da su baš ti listovi nedostajali iz jednog rukopisa, koji je u Americi našao. Delo je podeljeno na tri glavna dela. U tekućem poretku Talmuda prvi nam deo daje geonejske Response, koje raspravljaju pojedina mesta. Response su uzete delom iz zbirke Geonim-response, delom iz starih Poskima, pa onda iz množine rukopisa, koje je pisac proučavao u Jerusalemu Berlinu, Parizu, Londonu, Cambridge, Oxfordu, New-Yorku i drugim gradovima. Pomoću Ocara dobijamo plastičnu sliku o opširnoj halahijskoj i objašnjivoj podobnosti Geonima. Drugi deo je takođe sastavljen od geonejskih komentara, poput kojih imamo sad izvesnu Šita Mekubezet Geonima. Treći deo je čelinijim trudom i velikim stručnim znanjem iz citata sastavljeni i rukopisnim gradivom dopunjeni komentar R. Hananela. Čitav talmudski svet treba da je zahvalan Lewinu zbog ovog, želeći mu uspeha, da Ocar što pre upotpuni u ceo Talmud. — Od istog pisca imamo sada i jedno manje, ali puno sadržine istraživanje uz Šeiltot Gaona R. Ahal-a. — Gore na strani 189. mi smo izvestili o nalazima Schechtera, koje sada izdaje seminar u New-Yorku. Kao treći tom ove zbirke je izdanje od Davidsona, poznatog prerađivača starih rukopisa. Najpre se bogoslužbene pesme od Janaia, Samuela, nekog anoninusa, R. Samuela III., R. Josifa Albaradama i drugih pesnika, zatim pesme tugovanke i Sabat-pesme poznatom tačnošću punktiraju, tumače i čine razumljivijima. Drugi deo sadrži svetovne pesme i to didaktičke pesme i epigrame od R. Sadje ben Berakota, odlomke iz Divana R. Elasara ha-Bablia, pesme tugovanke o slavni muževima svatovske pesme i 26 raznih pohvalnih pesama. Više registara i spiskova završuju ovo zaista dragoceno delo. Ispred svih 14 odeljaka nalazi se engleski predgovor, u kom se dotične pesme tačno objašnjavaju. — Ehrenreich, poznati urednik hebrejskog časopisa Ocar Hahajima, stavio je

sebi za zadaću da izda kritičko, temeljno izrađeno novo izdanje Sefer Hapardesa, koji se pripisuje Raši-u, a štampan je prvi put u Konstantinopelu pre 120 godina, kao i Sefer Abudrahama, koji je prvi put izdan 1489. u Lisabonu, a zatim više puta, ali koruptivnim i nedostatnim načinom. Snabdeven potrebnim, obimnim znanjem on je ne samo tekst oba dela korektno uredio, nego je u kritičkim, opširno objašnjenim napomenama dao naročito bogat naputak za izvode i komentar. Ehrenreich, koji se odlikuje oštroumnim i istorijskim pogledom, upotrebio je u svom radu svu odnosnu literaturu od Talmuda do novog vremena, te je mnoga pitanja naučne prirode dobro rasvetlio. Vrednoća i Akribia, metodika i znanje jesu oznake svih ogromnih radova, koji su izvedeni na osnovi brižljivih prvih otisaka i poredenja sa rukopisima. U prvom delu opširan uvod obaveštava nas o odnosu ovog dela prema drugim delima Raši-a. Od «Abudrahama» je tek četvrtina dela objavljena. Pisac obećava uvod za docnije, koji se sa interesovanjem očekuje. — Margulies je objavio poznati disput pariškog rabina R. Jehiela, što ga je držao 1240. na kraljevskom dvoru u cilju odbrane Talmuda protiv napada dominikanaca, zajedno sa biografijom ovog rabina. — Zbirku od 132 pisma, koja je Kook pisao od 1901.—1912. godine odgovarajući na razna pitanja, on je sam predao javnosti. Na tom daru jako zahvaljujemo piscu, koji ovde postavlja i rešava mnoge probleme, halahijska raspravljanja i odluke, na Jevrejstvo odnoseće se filozofske teme, agadijska tumačenja, dnevna pitanja, jevrejsku politiku, etička osnovna pravila, religijske stvari i dr., o čemu se u ovim pismima govori i usled velikog znanja, obazrivosti i učenosti pišćeve odlučuje. Otuda su ova pisma prava riznica, a lepi hebrejski stil čini ih dosta privlačnima. Drugo delo istog pisca, jedna mala knjižica, iznosi nam homiletičko-egzegetske misli o slovima hebrejske bukvice i o akcentima Biblije u dvojnomoj obliku.

משה אביגדור עמיהל: דרשות אל-עמי, דבר בעתו לכל תקופות השנה

והמועדים חלק שלישי. Anvers 1929. Rabbi M. Amiel. 309 str.

יהודה בן ציון זרם: ספר בכורי ציון וענבי ציון דרושים ופלאים.

Rabbi B. Zaks, Nemakščiai (Litauen). 332 str. Doll. 1:50.

משה פרידגער דע אבודא: משה ידבר על חמשה חומשי תורה.

חלק שני: ספר ויקרא במדבר דברים ויהודיש ש"ס.

Budapest 1929. Obudai Freudiger Abraham. 583 str.

י. קליין יש. י. לעוויתאן: ספר המגיד, מאסף דרשות לכל שבתות

השנה ולמועדים. Rabb. Sch. J. Lewitan. 7 Hefte. Oslo 1929.

י. א. שער וא. גרודזינסקי: אור הצפן, שיחותיו והנהגותיו של נתן

צבי פינקל. Kaunas 1928. Rabbi A. Seras. 5 Hefte.

א. שטיינבערגער: ספר מאורות אש כולל דברי אגדה ומוסר.

Rabbi Unsrdorfer. Lučenec, Č. S. R. 332 str.

א. יהוקאל: ספר תורת יהוקאל על חמשה חומשי תורה נערך מאת

משה רייך. Rabbi M. Reich, Banovce Č. S. R. 176 str.

Jerusalem, Chief (קבוצת מאמרים) יקבי הצאן
 Rabbi A. J. Kook. 72 str.

ת. ליבערזאהן. ספר ארץ החיים, מאמרים על פסוקי תנ"ך ימדישים
 Pržemysl 1928, Symcha Freund. 128 str.

Najznatnije delo hebrejske homiletičke literature ove izveštajne godine nesumnjivo je treći tom od Amiela, koji je prijatno iznenađenje za sve prijatelje jezgrovitog, sadržinom obilnog Deruša. Ovi govori su stilistički i jezikovno odlični. Amielova veština je i u tome, da probleme, koji Jevrejstvo sada zanimaju, i najsavremenija dnevna pitanja pomoću zgodnih citata iz Biblije i talmudske literature, majstorskim načinom raspravlja i osvetljuje. Svaki od njegovih Derašota čini jediničnu, harmoničku zgradu, niz bisera, gde se zrno na zrno niže, otuda nije čudo, što je on u gradu dijamanata i brilijanata najobljubljeniji i najpoštovaniji čovek. — Deset halahijskih i agadijskih predavanja sadrži veliko delo rabina Zaksa. Ona su određena za praznike i raspravljaju religiozne i istorijske teme, ali i dnevna pitanja, tako među ostalima: jedinstvo jevrejskog naroda, poziv Izraela, budućnost Izraela i dr. — Obilje talmudskog i agadijskog znanja smešteno je u drugom tomu Freudigerova dela, o čijem smo prvom delu govorili još prošle godine. To je divno cveće Agade i temeljne rasprave uz Halahu i usmenu nauku. I pet Megilota je interpretovano u ovom drugom delu. Delo korisnog pieteta učinili su sinovi pisca ovim izdanjem. — Već je peto godište izvrsnom homiletičkom časopisu »Hamagid«, koji u pojedinim nedeljnim odeljcima, uz praznike i žalosne događaje, donosi valjana agadijska tumačenja iz pera odličnih besednika. — Pod natpisom »Or Hacařim« izdaju učenici umrlog rabina u Slobotki, N. Z. Finkela, njegova predavanja, koja su po zabeleškama njegovih prijatelja i učenika prikupljena i uređena. Ona sadrže lepe moralne pouke i zbog svoje obilate sadržine zasluđuju da se čitaju. Sveske se mogu besplatno dobiti od izdavača. — Supruga rabina Steinbergera oduđuje se uspomeni svoga muža izdavanjem njegovih homilija uz sve nedeljne odeljke u godini, čemu je dodato još 49 Derašota i tumačenje uz Pirke Abot. Obilna sadržina i poučno izlaganje čine delo privlačnim. — Mojsije Reich predaje javnosti svoga oca i svoje vlastite homilije pod nazivom »Torat Jeheskeř«. Za ljubitelje Homiletike ovo delo pruža cenjeno uživanje u najodabranijim mislima Tore i njihovu izlaganju. Oštroumlje bez cepidlačenja, obilje duha bez mudrijašenja jesu odlike, koje ćemo uzalud tražiti u delima ove vrste. — Kook je izdao prikupljene sastave, koji raspravljaju neke teme moralke, otuda su odveć poddesni za predavanja. Istaci valja razlaganja o poštovanju Boga, o poznavanju Boga, o strahu i radosti. — Liebersohn je prikupio u jednu knjigu 449 tumačenja o stihovima Biblije i o izrekama Talmuda. Ona potiču od mnogobrojnih slavnihi rabina, čije su iz-

reke i izlaganja rasturena po raznim delima, radi čega su gotovo nepristupačna. Za ovu zbirku izdavač je zaslužio hvalu.

שלמה מוללער: סדרת שבת כמנהג אשכנז וספרד כולל תפלה
Szécsény (Ungarn) מנחה ימערב ליל שבת עם פירושים מליקטום.
R. Salomon Müller. 286 str.

Posner, A.: Die Freitagabendgebete übersetzt, sowie sachlich und sprachlich erläutert. Kiel 1929. Selbstverleg. 81 str. M. 1.75.

Bernstein, Bela: A Haftorak Mózes öt könyvéhez, fordította és bevezetéssel ellátta. Nyiregyháza 1928. Kultusgemeinde. XX i 236 str.

מרדכי באומבערג: וזאת הברכה, ספר למוד לרת פאר שילע און הויז.
Bedzin, E. Lewin i N. Alter. 50 str.

אשר אנשיל גרנוואלד: ספר גר מצוה כולל כל עניני חניכה
מלקט מהרבה ספרים יקרי הערך Uzhorod, C. S. R. Ant. Grünwald.
120 str.

א. י. הכהן קוק: אורות התשובה וזו פרקים על ערך התשובה והדרכה
Jerusalem, Chief Rabbi A. J. Kook. 96 str.

Hirsch, E.: Der Sinn des Gebetes. Fragen und Antworten. Göttingen 1928. Vandenhock & Ruprecht. 63 str. M. 2.50.

Fiebig, P.: Das Vaterunser. Ursprung, Sinn und Bedeutung des christlichen Hauptgebetes. Gütersloh 1927. C. Bertelsmann. 106 str. M. 2.80.

U oblasti liturgijske književnosti izišlo je nekoliko manjih spisa, koji se trude da postignu istaknuti cilj. Müller komentariše u jednom iz oba Talmuda i Midrašima sastavljenom tumačenju na hebrejskom i jidiškom jeziku molitve u petak naveče po aškenaskom i sefardskom obredu. — Posner pokušava razjašnjenje molitava u petak naveče, zajedno sa dvema pesmama, određenim za porodični sto, poput bukvalnog prevoda jezikovnog i istorijskog tumačenja i izlaganja toka misli. Radi udubljenja u svetkovinu Sabata doprinosi ovaj rad mnogo, tim pre što pisac ume da piše lako i očigledno. Naučni predradovi su savesno upotrebljeni, otuda je ovaj rad posve uspeo. — Bernstein prevodi Haftarat preko čitave godine na mađarski jezik sa opširnim uvodom na početku, u kom se tumači istorija Haftara-predavanja, njihov odnos ka Tori, život i značaj proroka, kao i njihova nauka i dejstvo njihovih beseda. — Baumberg je sastavio kratak molitvenik za decu, gde su uzete sve molitve, koje se preko dana obavljaju, svekolike podesno za decu skraćene i na jevrejski prevedene. — Grünwald je izdao velikom umešnošću sastavljen Hanuka-trebnik. On sadrži mesta iz Biblije i Talmuda, koja se odnose na suštinu Hanuka-praznika, zatim halahijske propise, kao i različite molitve i pesme za Hanuku od pesnika svih vremena. Onda dolaze istorijski izvori, Megilat Antiohot, Jose-

ius, dalje moralna razmatranja i Midrašim, koji se odnose na Hanuka. — O pokajanju kao najvažnijem delu religioznog života Kook piše u 17 poglavlja, gde se govori o načinu, dejstvu i značaju pokajanja. Smisla pune reči piščeve zaslužuju, da ih čitaju najširi krugovi. — Izlaganje Hirscha o pobožnosti, o sprečavanju molitve, o duhovnom životu u moljenju i zahvaljivanju i o duhovnoj molitvi kao vrhuncu moljenja, vezuje i ujedno opominje čitaoca, povećavajući mu razumevanje, ozbiljnost i radost pri moljenju. — Fiebig teži ka cilju, da jevrejski okolni svet učini korisnim za istorijsko i religijsko razumevanje Očenaša. Pokazuje se veza sa jevrejskim glavnim molitvama, odštampanim na nemačkom, među kojima se Očenaš ističe kao namerno stvoreni izbor. Spis ima popularno obeležje.

Dubnow, S.: Weltgeschichte des jüdischen Volkes von seinen Uranfängen bis zur Gegenwart in zehn Bänden. Berlin 1925—29. I. XXXI i 486, II. 604, III. 595, IV. 505, V. 527, VI. 499, VII. 547, VIII. 444, IX. 528 str. Svaka knjiga vez. M. 12—, u koži M. 15—.

Heman, F.: Geschichte des jüdischen Volkes seit der Zerstörung Jerusalems. In zweiter gekürzter Auflage hrsg. von O. von Harling. Stuttgart 1927. Calwer Vereinsbuchhandlung. 445 str. Vez. M. 12—.

Baer, Fritz: Die Juden im christlichen Spanien. I. Aragonien und Navarra. Berlin 1929. Akademie-Verlag. XXVIII i 1175 str. M. 30—, vez. M. 35—.

ש. דובנוב וא. לובושיצקי: קורות העברים לבתי ספר ולמחלמים עם מפת ציורים ותמונות אנשי שם. Warszawa 1928. Central. I. 126, II. 144, III. 136, IV. 128, V. 117 str.

צבי שרפשיין: קורות עמי, ספורי היסטוריה לילדים עם ציורים ותמונות. New-York, Zevi Scharfstein. I. 120, II. 175, III. 125 str.

Singer, Jakob: Temesvári rabbik a XVIII. és XIX. században. Timișoara 1928. Selbstverlag. 64 str.

מוכאל הכהן בראווער: ספר פאר יצחק, הולדות רבנו יצחק אייזיק מווידיטשוב Lwow, R. Margulies. 125 str.

Ehrenpreis, M.: Das Land zwischen Orient und Okzident. Spanische Reise eines Juden. 35 Text- und Tafelbilder. Berlin 1928. Der Heine-Bund. 232 str.

Hintze, E.: Katalog der vom Verein «Jüdisches Museum Breslau» veranstalteten Ausstellung. Das Judentum in der Geschichte Schlesiens. Breslau 1929. Mit 20 Tafeln. 126 str.

Veliko delo Dubnowa, koje je dosad izišlo u devet tomova, a uskoro će izaći i deseti završni tom, dalo je jevrejskoj istorijskoj književnosti mahom nov pravac. Dokle je dosad glavni sadržaj istorijskih dela jevrejskih bio s jedne strane istorija književnosti, a s druge strane istorija mučeništva, dotle je Dubnowa

zasluga obimnije, čisto naučno shvatanje jevrejske istorije, koje smatra jevrejsku istoriju kao živ narodni organizam, kome je osnovna misao, da je jevrejski narod u sva vremena i u svim zemljama bio vazda i posvud subjekt, tvorac svoje istorije, ne samo na duhovnom, nego i na polju društvenog života uopće. Ova misao ima svoj koren u činjenici, da je predmet naučnog pisanja istorije sam narod, nacionalna individualnost, njen postanak, rastenje i borba za život. Otuda predmet istraživanja u istorijskom delu Dubnowa nije apstrakcija, nego živi organizam, koji se iz prvobitne biološke klice, plemena, razvio u komplikovanu kulturno-istorijsku celinu, naciju. Otuda se metoda njegova istraživanja osniva na strogo provedenom načelu evolucije. Prema tome, pri ocenjivanju Dubnowa dela valja imati pred očima dvojako načelo: da jezgro jevrejske istorije — jedine istorije bez političkog elementa — čini socialno duhovni razvoj naroda, a pošto je sudbina Jevreja tesno skopčana sa sudbinom ostalih naroda, to je i veza jevrejske nacije sa ovim nacijama otkrivena. I tako je Dubnow svojim velikim istorijskim delom stekao neoborivu zaslugu, da nam izoštri pogled u ogromno obilje problema, koji su ovde tek ukazani. U časnoj borbi i ozbiljnom radu on je pokušao, da u nekoliko smanji krivicu prošlih vremena. Ali, i kraj mnogih odlika dela, ne možemo se uzdržati od primedbe, da bismo, gledajući sa jevrejskog stajališta, radije videli, da je prvi tom napisan u drugom obliku, ne temeljeći se na hrišćanski način kritikovanja Biblije, ili čak da je ostao nenapisan. Čitati ostale tomove bila bi dužnost svakog Jevrejina. — Delo Hemana odriče se svakog naučnog aparata i traži širu publiku. U glavnom ovo delo počiva na istraživanju Graetza, te je pisac ostavio neiskorišćene rezultate istraživanja potonjih decenija. U potonjem poglavlju, koje nosi natpis «Jevreji u 20. stoleću», govori se naravno o antisemitizmu. Čudnovat i neodrživ nazor piščev o tom glasi: antisemitizmu je cilj asimilacija a kroz to preteča opasnost raspadanja jevrejskog naroda..... on oživljuje jevrejsku narodnu svest i primorava Jevrejstvo da se religijski samoopredeljuje. — Za predmet svoga istraživanja Beer je uzeo istoriju Jevreja u hrišćanskim državama Pirenejskog poluostrva. Dokumentalno gradivo za ovu istoriju prilično je obogaćeno za potonjih petnaest godina, ali su pritom čitave oblasti ostale skoro nedirnute. Zato bi ovde trebala da poradi akademija za nauku Jevrejstva u Berlinu u svojoj sa debelim tomom otpočetoj publikaciji, kako bi se do izvesnog stepena stvorila ravnomerna osnovica, koja sve obuhvata ujedno. Ovde se ne daje kritičko izlaganje glavnih problema na osnovu štampanog gradiva, nego delo dokumenata, izdanje akata, prepisanih u raznim arhivama Španije. Svaki se akt opširno tumači i sadržaj mu se navodi na nemačkom jeziku, po tome je ovo delo korisno i za publiku, koja ne govori španski. — Luboszyński je u pet svezaka, izdao za školsku upotrebu skraćenu i na hebrejskom jeziku izradenu istoriju Jevreja. Prva tri dela temelje se na Isto-

riji Dubnowa, potonja pak dva dela, koja počinju sa 1492. godinom i produžuju istoriju sve do današnjeg dana, jesu samostalna obrada izdavaočeva. Sveskama su pridodate mnogobrojne zemljopisne karte i ilustracije. Hebrejski tekst je posvud punktirat i napisan lako razumljivim stilom. — Novu metodu za nastavu istorije predlaže Scharfstein u svom delu od tri toma. On priča istoriju po Agadi, otuda ove knjige ne donose povezani tekst, nego agadijske priče, koje, budući su privlačne za decu, daju bolje rezultate, nego uobičajene knjige istorije. Prvi deo izlaže vreme od Abrahama do Mojsijeve smrti, drugi od Josue do gradnje drugog hrama, a treći glavne momente i najznatnija lica zajedno sa pričama s njima u vezi sve do današnjeg dana. I za učitelja su ove knjige dobro uputstvo, te da istorija svojim agadijskim pripovetkama postane zanimljiva. — U sadržine punom spisu iznosi Singer prvi put istoriju stare i znatne jevrejske općine u Timisoaru, gde su se već početkom sedmog veka mogla naći jevrejska naselja. Popis iz 1739. godine pokazuje, da je u to vreme jevrejska općina već bila ustanovljena sa jednim rabinom na čelu. Zatim dolaze životopisi svih rabina ove općine sve do današnjeg dana. Porodičnog istraživača zanimaće spisak Jevreja, odštampan na kraju knjige. — Životopis u hasidijskim krugovima dobro poznatog R. Isaka iz Sidičova piše nam Brawer. On je pripadao petoj generaciji Hasidizma, pa je svojom velikom učenošću i pobožnošću mnogo doprineo njegovu procvatu. Pisac je odličan znalac materije one istorijske periode, otuda nam iznosi ono vreme i njegove ljude u novoj svetlosti. — Putopisna knjiga Ehrenpreisa može se s pravom ubrojati među istorijska dela, jer nam opisuje putovanje kroz stoleća, jedan hod kroz velike zaleđine, put kroz religije zemalja Sredozemnog Mora, kroz kulture, koje se nalaze na iberijskom poluostrvu u građevinama starih mesta, u nesavršenom kretanju boja i života. Ovo nas donekle omogućava, da se zamislimo u ogromnoj prošlosti visoko razvijenog jevrejskog zajedničkog života, u velikim vremenima jednog Gabirola, Ibn Ezre, Maimonidesa i Nahmanidesa. — Društvo «Jüdisches Museum Breslau» priredilo je jako zapaženu izložbu «Das Judentum in der Geschichte Schlesiens von 1050—1850», gde su se mogli videti dokumenti i slike iz istorije Jevreja u Šleskoj, zatim 60 raznih kulturnih predmeta u mnogobrojnim fazonama i rukopisima i portretima. Katalog ove izložbe od trajne je vrednosti, jer najtačnije i najočiglednije opisuje pojedine predmete. O cilju ovog društva, kao i o njegovoj istoriji obaveštava nas posebna sveska, kojoj je dodata mala rasprava od G. Hermannsa o Psombüchsnama i stranim Hagadama.

ח. ד. פריעדבערג: בית עקד ספרים לקיסון בובליארופי לודיעת הספרות
 I. Anvers 1928. העברת ושמית הספרים העברים והיהדות השכנות. א.
 B. Friedberg. 64 str.

- ש. נ. האנטי: ספר תולדות הפוסקים יוכלל שמות הספרים אשר
Warszawa 1929. Abram Kahana. 635 str.
- י. ל. ברוד: אוצר ספרות ישראל, אנתולוגיה בפרוזה ושיר. חלק ראשון.
Wilna. Rozenkranc i Szryftzecer. 280 str.
- פ. היילפרין: פרודור לספרות, הויכמימיה הראשית לבור הוות.
Wilna, Rozenkranc i Szryftzecer. 431 str.
- שלמה סופר: ספר איגרות סופרים, מכתבי משפחת אינרטיספר.
Wien 1929. Josef Schlesinger. 398 str.
- צבי שרפשטיין: אננים עכרים. תולדותיהם ויצירתיהם.
New-York, Zevi Scharfstein.

Istorija književnosti znatno je unapredena delom Friedberga. Mnogogodišnjim prikupljanjem pisac je, polazeći od potrebe za popravljjanje «Ocar ha-Sefarim» od Benjacoba, stvorio novo obimno delo, od kog predleži sad i spoljašnje ugledna prva sveska, koja čini biografski leksikon ukupne hebrejske i jidiško-nemačke književnosti, zajedno sa arapskim, grčkim, talijanskim, samaričanskim, špansko-portugalskim, perziskim i tatarskim delima, štampanim hebrejskim slovima, kojih natpis počinje slovom Alef. Delo svedoči o ogromnom trudu i načitanosti pisca. — Potrebu biografskog leksikona svih Decisora, koju je osećao svaki znalac Talmuda, hteo je podmiriti Chones svojim obimnim i sa velikim trudom sastavljenim delom, u kom su nabrojana imena Decisora sa njihovim opširnim životopisima, kao i natpisi halahijskih dela, pošto pisac polazi od tačne pretpostavke, da talmudist u većini slučajeva uopće ne zna, ko je pisac ovog ili onog često citiranog dela i kad je ono napisano. Korist od ovakvog dela očevidna je, ali predležeca knjiga ne odgovara potpuno ovom cilju, jer piscu nedostaje naučna metoda obrade, otuda kako raspored, tako i biografske beleške odaju mnoge nedostatke. — U prvom tomu svog Ocar-a donosi Baruch probe iz Apokrifa, zatim iz dela Filoa, Josefusa, iz Targumima, iz svakog pojedinog traktata Mišne i iz Tosefte. Poseban uvod za svaku knjigu obaveštava nas o tome, što valja znati o svakoj dotičnoj knjizi. Mnoga mesta iz Apokrifa ovde su prvi put prevedena na hebrejski i može se reći, da su ti prevodi odveć uspeli, jer se trude da nam iznesu duh originalnog teksta. Zato se ovo delo može nazvati dobrim i uspešnim uvodenjem u pomenute spise. — Heilprin je sastavio krestomatiju moderne hebrejske literature za više škole. Medutim knjiga svakome daje obaveštaja o bogastvu hebrejske literature u njenim različitim vrstama, ko se god zainteresuje za to. Svaka oblast pesništva predstavljena je izvanredno mnogobrojnim primerima, u kojima figurišu svi poznati pisci. Najpre se iznose 51 pripovetka u prozi i stihu, zatim mnoge narodne priče, poredbe, balade, povesti, pesme, ode, satire, pesme u prozi, drame, putopisi, životopisi, memoari, recenzije, kritike i dr. — Dragocenim darom

je Salomon Sofer obogatio rabinsku i jevrejsko-naučnu književnost. Objavio je knjigu jevrejskih junaka duha razumljivim načinom, koja će, snabdevena mnogim slikama, činiti radost svakome, ko se god zainteresuje za jevrejsku kulturnu istoriju. U prvom delu oživljen je R. Akiba Eger, zatim dolaze R. Moše Sofer (Hasam Sofer), R. Abraham Samuel Binjamin (Kešav Sofer), Simon Sofer (rabin u Krakavi), R. Simhe Bunem (Šebet Sofer). U ovom debelom tomu možemo čitati izborne zapisnike, pozivnice, pisma, halahijske rasprave, potvrde, preporuke, aprobacije, Musarbesede, te tako upoznati i sa ljudske strane majstore, koji su svojim gigantskim delanjem davali pravac i obeležje jevrejskom duhovnom životu u potonja dva stoleća. — «Jüdische Künstler» zove se potonje delo Scharfsteina, u kom se raspravlja o Josifu Israelu, Samuelu Hirschbergu i Efraimu Mojsiju Lilienu, njihove se biografije iznose opširno na hebrejskom jeziku i daju se divne reprodukcije njihovih delanja. U biografijama se pojedine slike dakako tačno opisuju. Želeti je, da Scharfstein produži ovaj rad.

Leipzig 1928. ה. מנדלבוים: ספר אורה ישמחה לראשית הקריאה. M. W. Kaufmann. 43 str.

ה. מנדלבוים: יא. מאור ספר אורה זו תורה, חלק שני מספר אורה. Leipzig 1929. M. W. Kaufmann. 62 str.

י. פיכמן: לשון וספר אלהיית. Warszawa 1928. Central. 112 str.

י. פיכמן: לשון וספר בריסטומתיה ספרותיות. כפר רביעי. Warszawa 1928. Central. 384 str.

מ. א. קורנננד: לשון עמי, שמה חדשה ללמוד השפה העברית. Warszawa 1929. F. Rosen. 144 str.

א. ז. פרידמן: עברי אנכי, ספר ללמוד לשון החדש. ספר ראשון לאלהיית. Warszawa 1928. Lewin-Alter. 80 str.

צבי שרפשטיין: קריאה מיבנת. 85 str.

מראשית, מקרא לילדים. 96 str.

שער הלשון עברית למתחילים. 95 str.

I. 82, II. 108, III. 143 str.

I. 213, II. 310 str.

מקרא ענג. 85 str.

I. 124, II. 127 str.

New-York, Zevi Scharfstein. מדרך למורים.

Između učbenika hebrejskog jezika pomenućemo u prvom redu bukvar od Mandelbauma u dva toma, koji je sastavljen sa punim osećanjem smisla za jevrejsku nastavu. Mnogobrojne Rothschildom crtane slike već na prvi pogled osvajaju oko i srce detinje i još izgovaranjem prve hebrejske reči spajaju žive predstave, koje potiču iz veselog sveta dečjeg života i svetih utisaka razbudene religiozne svesti. Ova knjiga nosi na sebi naj-

bolje pedagoške odlike, koje važe na polju dečjih bukvara. O gled sa ovim novim delom valjalo bi posvud preduzeti. — O četiri toma poznatog učbenika od Fichmanna bilo je govora prošle godine na strani 214. Sad nam predleži bukvar za početnike i četvrti tom velikog dela. Bukvar pokušava da izvede početnu nastavu u hebrejskom jeziku iz ukučenosti i nedetinstva i da joj dade sredstvo za razviće i javljanje dečjih snaga. Velika razgovetna slova oko zapaža olako. Zajedno sa štampanim slovima deca igrajući se nauče pisati. Kratke priče sa sadržinom iz religioznog života upoznaju decu sa naukom o veri. Obilate slike jesu dalja lepa odlika ovog bukvara. Četvrti tom «Lašon Vesefer»a ima sve odlike, koje smo pobrojali u prošlogodišnjoj oceni, a koje su mahom podesne, počem ova knjiga ne donosi punktiran tekst, da usavrše učenika u hebrejskom jeziku. — Učbenik od Korngolda takođe pruža novu i dobru metodu za izučavanje hebrejskog jezika i literature u školi, domu i večernjim kursovima. Nastavno gradivo oživljavaju i ilustruju 120 crteža. Sa zadovoljstvom konstatujemo, da ovo izdanje odgovara za školsku upotrebu. — Bukvar od Friedmanna dovodi dete na lak način do hebrejskog čitanja; učenju jezika ovde se ne pridaje važnost, ali osnovi gramatike deca će lakoćom naučiti. — Scharfsteinom napisani i po natpisu im navedeni učbenici pokazuju pravu pedagošku veličimu svoga pisca. Polazeći od psihološkog shvatanja, da za decu u Americi nisu korisno upotrebijive u Poljskoj napisane knjige za hebrejsku nastavu, jer ova deca ne mogu upotrebiti toliko vremena za jevrejsku nastavu, koliko je u Poljskoj uobičajeno, a seni toga sredina, u kojoj je americko dete, u mnogome ga odvraća od ove studije. Zato on daje detetu u ruke čitav niz knjiga, pomoću kojih se zaista modernom, pa potom lako shvatljivom, metodom jezika, tako reći, igrajući se nauči. Polazeći od osnovnih pojmova, ponavljajući često pojedine pojmove, koji se poput lepih očiglednih slika brzo utuue, ove knjige sa brižljivo sastavljenim tekstom vode dete napred, te brzo i lako uzima knjige jednu za drugom i posle kratkog vremena postiže učitelj najbolje uspehe. Knjige «Ben Izrael» namenjene su naprednijima, one su uspeli uvod u hebrejsku literaturu, tako da posle njih mogu doći i najteži hebrejski tekstovi.

Dienemann, M.: Predigten zu den hohen Feiertagen gehalten in der Synagoge zu Offenbach a. M. 1928. Selbstverlag. 39 str.

צְהַק יְהוּדָה סִפּוּר: סִפּוּר נִיא חַיִּים, קוּבֵץ הַסִּפּוּרִים עַל הַרֵב יִשְׂרָאֵל צִמְרוֹן
פְּתוּחֵת־תְּקוּיָה, תְּרַפִּ"ט. 27 str.

Löw, Immanuel: Hetven beszéd (1914—1928). A szegedi zsidó hitközség kiadása. 1928. 336 str.

Kohlrausch: Vademecum homileticum. Predigt-Dispositionen. 4. Auflage völlig neu bearbeitet von C. Hänel. Leipzig 1928. A. Deichert. 228 str. M. 6·80, vez. M. 8·50.

Keppler, P. W. von: Wasser aus dem Felsen. Neue Folge der Homilien und Predigten. 2 Bände. I. 388 str., II. 330 str. Freiburg i. Br. 1928. Herder.

Burger, T.: Jugendkanzel. Eine Sammlung Kinderpredigten. Regensburg 1928. Friedrich Pustet. 230 str. M. 4·—.

Obendorfer, A.: Gottessaat und Seelenernte. Eine Sammlung von 52 Gelegenheitspredigten und Vorträgen. Regensburg 1928. vorm. G. J. Manz. 364 str. M. 7·—, vez. M. 9·—.

Obendorfer, A.: Wohin gehst Du? Sieben Fastenpredigten. Regensburg 1929. Friedrich Pustet. 60 str. M. 2·—.

Izveštaj o propovedničkoj literaturi počinjemo besedama Dienemanna, koje je držao 1928. godine. Prve tri propovedi sastavljene su za novu godinu, a ostale tri za praznik izmirenja. Jasna izgrada, religiozna opomena, lep jezik jesu oznake ovih beseda. — Safir je izdao nadgrobne besede, koje je držao o smrti rabina u Petah Tikvi, R. Jakoba Bermanna, rabina u Petah Tikvi, R. Salomona Aronsohna, rabina u Jaffi, i izdavača, koji je ujedno naslednik umrloga. — Bogoštovna općina u Segedinu predala je javnosti 70 beseda svoga rabina, Immanuela Löwa, koje je držao od 1914. do 1928. godine. Obilje i originalnost misli, homiletička prerada uzetog biblijskog i agadijskog gradiva, odlučnost i karakternost u zastupanju jednom zauzetog religioznog pravca, srcem punim ljubavi nošeno oduševljenje za Boga i svet, za ljude i njihove ideale, slikovni jezik i fini stil jesu markantne oblike, koje krase besede Löwa. — Kohlrauschov Vademecum homileticum Hänel je sasvim iznova preradio. Ovde je prikupljeno preko 2000 dispozicija za propovedi, od kojih 587 raspravljaju starozavetne teme. Ove dispozicije moći će da dopune i prodube vlastito razmišljanje propovedničkom literaturom, te tako posluže ne samo studiji, nego i daljem obrazovanju. — Najzrelije duhovne plodove iz potonjih godina života znamenitog vladike iz Rottenburga izdalo je izdavalaštvo Herder u dva debela toma. Gradiva za bogoslužbene besede i privestva ovde je u izobilju nagomilano. Riznica dubokih misli, uzvišenost jezika jesu ovi uzori besedničke darovitosti. — Dečje besede Burgera izradene su sa najvećom brižljivošću i odaju posvud iskusnog dečjeg duhovnika. One su plod dugogodišnje prakse. Obilno gradivo primera, prijatna kratkoća i pravi ton odlikuju sve ove besede. — Obendorfer je poznat kao izvrstan propovednik, otuda se njegove besede mnogo čitaju. Kao u svojim mnogobrojnim zbirkama propovedi, i u ovim dvema sveskama umeo je Obendorfer dati svojim mislima homiletičku odeću, te da se dopadnu slušaocima. Jezik mu je slikovit i tako pokretan, da mu slušaoci mogu i mo-

raju lako slediti. Njegova je rečitost silna i žestoka, teži ka istaknutom cilju i vezuje. Sve su propovedi određene za hrišćansku crkvenu godinu.

Aschkenasy, Fr. T.: Auf Gotteswegen. Leipzig 1928. M. W. Kaufmann. 440 str. M. 7—, vez. M. 9—.

Die Religionen der Erde in Einzeldarstellungen von H. Balcz, K. Beth, V. Christian, B. Geiger, R. Hoffmann, Th. Innitzer, Fr. Kraelitz, R. Much, L. Radermacher, O. Redlich, R. Reininger, A. Rosthorn und Fr. Wilke. Wien 1929. Franz Deuticke. 263 str. M. 7—, vez. M. 9—.

Berggrav, Ei.: Der Durchbruch der Religion im menschlichen Seelenleben. Göttingen 1929. Vandenhoeck & Ruprecht. 188 str. M. 8—, vez. M. 9 80.

Tóth, T.: Religion des jungen Menschen. Freiburg i. Br. 1929. Herder. 178 str. M. 3 40, vez. M. 4 20.

Keppler, P. W. von: Mehr Freude. Freiburg i. Br. 1929. Herder. XXVI i 200 str. M. 2 80, vez. M. 4—.

Gröber, K. und Hinderberger, A.: Religiöse Funkansprachen. Freiburg i. Br. 1929. Herder. 256 str. M. 3 80, vez. M. 4 60.

Steffes, J. P.: Religion und Politik. Eine religions- und kulturwissenschaftliche Studie. Freiburg i. Br. 1929. Herder. XVIII i 234 str. M. 7 40.

Rauch, Fr.: Die Uroffenbarung und andere religiöse Fragen im Lichte der Prähistorik und der neueren Völkerkunde. Graz. Ulr. Moser. 228 str. öSch. 6—.

Götzmann, W.: Die Unsterblichkeitsbeweise in der Väterzeit und Scholastik bis zum Ende des 13. Jahrhunderts. Karlsruhe 1927. Friedrich Gutsch. 255 str. Vez. M. 7 50.

Krieg, C.: Enzyklopädie der theologischen Wissenschaften nebst Methodenlehre. Freiburg i. Br. Herder. XIV i 331 str. Vez. M. 6 50.

U religijsku nauku ubrajamo ove izveštajne godine po veći broj dela. Knjiga Aschkenasya je pokušaj alegorijsko-egzegetičke i filozofski zasnovane jevrejske kosmogonije i istorije. Ona se pobliže bavi i osnivaocem Hrišćanstva. Ovde je pisac pre svega rukovoden željom, da oslobodi farisejstvo od svake sukrivice zbog smrtne presude i da svu odgovornost svali na sadukejstvo. Prvi su za ovakav postupak imali tim manje povoda, što besede osnivaoca Hrišćanstva ne sadrže ništa protiv zakona, naprotiv su ga glorifikovale. No zato se tim strastnije obara pisac na takozvani Pavlinizam. Čitava se knjiga deli na tri dela: na biblijski, naučnofilozofski i istoriskofilozofski deo. Biblijski deo potpuno odbijamo, jer, polazeći od pogrešnih pretpostavaka, on dolazi do netačnih, jevrejskom duhu i tradiciji suprotnih konkluzija. Njegovo izlaganje o mehanističnom i racionalističnom pogledu na svet

jedva da se može ovde istom napomenuti, to treba samo pročitati. — Hans Leitmeier, sekretar narodnih univerzitetskih kursova na bečkom univerzitetu, prikupio je u knjizi «Die Religionen der Erde» ona predavanja, koja su držana u okviru kursa, u zimu 1927/28. godine. Wilke nam daje ovde pregled o staroj «izraelitsko-jevrejskoj» religiji, kakva nam se ukazuje posle radova protestantskih kritičara Biblije. Da pak Jevrejstvo, i bez odnošaja ka Hrišćanstvu, kao njegova podloga dolazi u pitanje kod ovih pisaca, te ne može kao religija zauzeti mesto pored drugih, to su, kako se čini, previdela upravna lica ovih kursova. Međutim knjiga pruža toliko dobrog, da zaslužuje veliki krug čitalaca. — Berggrav pokazuje u svojoj knjizi o religiji mesto, koje ova zauzima u čovečjem srcu. Religija nije izum sveštenika, nego osnovni nagon života ljudske duše. Ovaj osnovni nagon je deo bića našeg Ja, to je koren religije. Tako se daje dokazati, da religija prirodno pripada čovečjoj duši, a nije spolja kao strano telo unešena u nju. U ovoj se knjizi oseća fina osećajna sposobnost piščeva, kao i njegeva bezobzirna realitika, koja je upravljena na iznalaženje prave istine. Otuda može očekivati najveće interesovanje ukupnog obrazovanog laičkog sveta. — Još prošle godine na 226. strani mi smo dokazali, da roditelji i učitelji mogu mnogo naučiti od Totha. U ovom delu on upravo veštački razbudi idealna osećanja u duši mladeži i odvodi ih religijskim izvorima. On ne iznuđava religijska predubedenja, ali uverava o potrebi religijskog života. On pokazuje sigurno uporište, koje daje čvrsto religijsko stajalište u reci neverovanja. On vaspitava za bolje, ozbiljno, muško, religijsko uverenje. — Kepplerova knjiga puna je dobre nade, jer je napisana sa srcem pomoću posmatranja, crpljenih iz životne nauke, o sredstvima, da se radost opet povрати u ljudsko društvo. — Religijski razgovori, kakvi su vođeni 1928. u Stuttgart—Freiburgu, izišli su ovde prvi put kao knjiga. Odgovarajući nepreglednim slušaocima, oni se obraćaju ljudima svih staleža i redova. Besednici — sem izdavalaca još njih 6 — jesu priznati predstavnici religijskog besedništva. — Knjiga Steffesa je prilog za obnavljanje sveta iz religijskog duha. Politička delatnost uzima se uopće iz povećanog značaja socialnog ustrojenja života i dovodi se u vezi čisto naučno, na osnovu kulturnofilozofskih i religijskofilozofskih, kao i uporedno-religijskih izlaganja, sa poslednjim pitanjima o ljudskoj egzistenciji. — Rauch se trudi dati uvod u opću religijsku nauku, otuda mu je cilj, da razbudi u krugovima naučno obrazovanih, pa bili oni ma kog položaja, povećani interes za novije religijsko narodoslovlje, da ih uvede i upozna sa metodama novijeg narodoslovlja i sa primenom rezultata istraživanja ovog novijeg narodoslovlja na razne religijske probleme. — Götzmann ispituje, na koji način je prvo Hrišćanstvo pokušavalo, da dokaže veru u besmrtnost. Pošto je vera u besmrtnost svetska dogma, njeni dokazi potiču iz prehrišćanskog vremena, te se moraju donde pratiti, jer izlažu predradove za vreme

otaca i školastika. Tako se ovde bogato gradivo umešno filozofsko-istorijski raspravlja. Izlaganje je jasno i odgovara zahtevima nauke, a daje zaista ono, što obećava. — Krieg izlaže unutarnju vezu između profane nauke i teologije. Najpre se predmet teologije po njegovu različitom značaju opisuje i tumači. Zatim se govori o nauci vere, pa onda o pitanjima vere i znanja, o položaju teologije prema naukama. Potom se raspravljaju pojedine struke teologije i to: istorijska, sistematska i praktična teologija. Pouzdanom rukom ocrtava pisac zadaću, koja pripada svakoj od ovih disciplina, njihov pojam, istoriju i metodu.

Gruehn, Werner: Religionspsychologie. Breslau, Ferdinand Hirt. 160 str. Vez. M. 3'50

Religionspsychologie. Veröffentlichungen des Wiener Religionspsychologischen Forschungs-Instituts. Hrsg. von Karl Beth. Wien 1928. Wilhelm Braumüller. Heft II. III. IV. 198, 192 i 120 str. Svaka sveska M. 4'—.

Leuba, J. H.: Die Psychologie der religiösen Mystik. Übersetzung von E. Pfohl-Hamburg. München 1927. J. F. Bergmann. X i 260 str. M. 16'50.

Rust, H.: Das Zungenreden. Eine Studie zur kritischen Religionspsychologie. München, J. F. Bergmann. 74 str. M. 3'60.

Sichler, A.: Die Theosophie in psychologischer Beurteilung. München, J. F. Bergmann. 45 str. M. 2'—.

Engert, J.: Psychologie und Pädagogik der religiösen Begriffe. Berlin, Ferd. Dümmler. 134 str. M. 3'50.

Wahle, R.: Entstehung der Charaktere. München 1928. Drei Masken-Verlag. 388 str.

Clauss, L. F.: Von Seele und Antlitz der Rassen und Völker. Mit 231 Abbildungen auf 86 Tafeln und 99 S. München 1929. J. F. Lehmann. M. 10'—, vez. M. 13'—.

Fahsel, Helmut: Ehe, Liebe und Sexualproblem. Freiburg i. Br. 1928. Herder. 152 str. M. 4'—, vez. M. 5'40.

U oblasti religijske filozofije govorićemo ove godine poglavito o delima religijske psihologije. Gruehn daje potanje izlaganje, istorijskim i sistematskim načinom, svih problema, metoda i rezultata moderne religijske psihologije. Zadirvljujućim trudom, empiričkom tačnošću i jasnim naučnim pogledom pisac je stvorio bez praznine trebnik religijske psihologije, koji nije lako nadmašiti. — Publikacije bečkog religijskopsihološkog instituta, koje je izdao Beth, sadrže među ostalim i ove članke: «Zur Psychologie des Glaubens» od Mariane Beth, «die Religion der Industriearbeiter» od Waltera Frühaufa, i «Arbeiter und Religion in England» od Karla Küssnera. Dobar uvod u religijsku psihologiju napisao je Robert Thonlass pod natpisom: «The Methods and Problems of the Psychologie of Religion». Već po ovim kratkim navodima vidi se, da ovi sastavi daju obilje gradiva i podstreka

ne samo religijskom psihologu, nego svakome, ko se god interesuje religijskim životom. — Leuba je izdao specialno istraživanje o mističkim fenomenima, koji se izuzimaju bogastvom tretiranih pojava i metodikom. Delo počinje ispitivanjem doživljaja, koje ne-civilizovan čovek smatra Božjim otkrivenjem. Radi ovog rezultata upotrebljava se saznanje psihofizičkog dejstva izvesnih opojnih otrova, koji služe za izazivanje ekstaza. Leuba iznosi pri tom mnjenje da su ovde izazvata ekstatična stanja mnogo slična onima, koja se dobivaju u opsegu više duhovno shvaćenih religija i bez upotrebe ovakvih opojnih otrova. Mistici dolaze do svojih religijskih doživljaja poglavito poput promenjenog ponosa, poput utiska, da je duša oslobođena od tela. — Psihologijom govora jezikom tumači Rust. Ovde se radi o govoru pri isključenju volje, bez intencije i automatskom, pri sniženoj ili suženoj svesti. Pisac je stvorio na bogatom gradivu zasnovanu, temeljitu monografiju govora jezikom, koja će privući kako interes psihologa, tako i religijskog istraživača. — Posle odlično orientisanog pregleda o suštini teozofiji, Sichler daje zbijeno izlaganje teozofsko-antropozofske nauke, koja je pogled na svet u najširem smislu, jer obuhvata religiju, filozofiju, mistiku i umetnost. Značajni su istorijski podatci o modernom teozofskom pokretu od Blavatsky-a, koji je Besant produžio, a od koga se Rudolf Steiner i njegovo društvo odvojilo. — Engert je obradio osnovne svoga istraživanja s pomoću analitičko funkcionalne psihologije, ne bi li došao do predloga školske prakse. Otuda zaslužuje ovaj spis, koji i egzaktnim putem polazi na ispitivanje pitanja religijskog vaspitanja, da bude rasprostrt u krugu religijskih pedagoga i praktičkih školskih ljudi. — O Wahle-ovu delu lake dikcije, čije se obilje misli ne može ni nagovestiti kratkom formulom, uskoro će se reći, da ono, rušeći lažne predstave, kao i one o nesvesnom i o nemoguće komplikovanim duhovnim aktima, zasnive plodnu nauku o karakteru, potkrepljujući je tačnim shvatanjem tajnih funkcija. Izlažući jasno dublje uzroke karakternih razlika i drugih važnih duhovnih, normalnih i nenormalnih, procesa, ona stvara nove puteve za psihologiju, fiziologiju i psihiatriju. Ovo je delo u prvom redu napisano za učitelje, istraživače karaktera, filozofe i lekare; ono će ih kao ni jedno drugo podstaći na posmatranje kako tuđeg, tako i svoga karaktera. — Clauss postavlja novu metodu za istraživanje rasa pomoću koje se među induviduama neke grupe mogu videti «tipovi» i, iz lica i držanja tela, pročitati duševni znaci grupe karakteristike. Clauss nam se ukazuje kao genialan posmatrač. Njegova se nauka osniva na intuiciji. Clauss nas ne ubeđuje dokazima, nego veštačkim posmatranjima. Sa obzirom na veliki značaj, koji rasno pitanje zaista ima danas, ova knjiga može doprijeti većem udubljanju. Što se nas Jevreja tiče, napominjemo, da Clauss ne priznaje jedinstven jevrejski narodni tip, nego, kao i kod drugih naroda, čitav niz plemenskih tipova. Sa velikim interesom očekujemo obećano ispitivanje tipsko-jevrejskog. — Fah-

sel nam daje u jasnom, logičnom izlaganju načelno pretresanje modernog bračnog i seksualnog problema. Čulnost i prijateljstvo radost i nagon, moda odela i osećanje stida, glavni oblici Erosa, stupnji slobodne ljubavi, potpuni brak i razvod braka, najzad mistični brak i celibat svode se ovde na krajnji princip osvetljuju u njihovoj psihološkoj vezi. Stroga stvarnost i otvorenost jesu naročite odlike ovog spisa.

Dobschütz, E. von: Der Apostel Paulus. I. Seine weltgeschichtliche Bedeutung. Mit 21 Abbildungen. 64 str. II Seine Stellung in der Kunst. Mit 35 Abbildungen. 88 str. Halle 1928. Buchhandlung des Waisenhauses. I. M. 5.—, II. M. 8.—.

Barbusse, Henri: Jesus. Leipzig 1928. C. Weller & Co. 248 str. M. 4.—, vez. M. 6 50.

Barbusse, Henri: Die Judasse Jesu. Leipzig 1928. C. Weller & Co. 328 str. M. 5.—, vez. M. 7 50.

Ludwig, Emil: Der Menschensohn. Geschichte eines Propheten. Mit 15 Zeichnungen von Rembrandt. Berlin 1928. Ernst Rowohlt. 275 str. M. 6 50, vez. M. 9 50.

Newman, J. H.: Briefe und Tagebücher bis zum Übertritt zur Kirche 1801—1845. Übertragen von E. Stein. Hrsg. von E. Przywara. München 1928. Kösel & Pustet. 460 str. Vez. M. 13.—.

Gratry, A.: Weisheit des Glaubens. Katechismus für Gebildete. Übersetzt von E. J. Scheller. München 1928. Kösel & Pustet. LXI i 298 str. M. 6 50, vez. M. 9 50.

Murawski, Fr.: Die aszetische Theologie. Ein systematischer Grundriß. München 1928. Kösel & Pustet. 504 str. M. 7.—, vez. M. 9 50.

Prelazeći na uporednu religijsku nauku navešćemo čitav niz novijih dela o hrišćanskoj teologiji. Dobschützov spis postavio je od predavanja, koja su držana na halskom univerzitetu. Novo je u njima, da se ovde pokušava, dovesti život i rad apostola do dubljeg razumevanja i da su pri tom uzeti i izražaji koje je našao u umetnosti. Ovo mu je na lep način uspelo, jer u pozadini izlaganja stoji čitavo novo, naučno istraživanje o Pavlu, u koje nas lako uvode napomene na kraju spisa. — Barbusse nam u prvoj knjizi daje slobodnu obradu života Isusova i njegove nauke, koji sam priča svoju borbu, stradanje i sazrevanje. U drugoj knjizi pokazuje podlogu, koja mu je služila za prvu knjigu, i klijanje osećanja dužnosti, koje ga je gonilo na rad, na shvaćanje onoga, koji je bio «najbožanski čovek». Barbusse pokazuje temelje religije uopće i religijske odnose tadanjeg vremena; zatim razvija sliku učitelja, kakva se dobija tačnim ispitivanjem svih istorijskih izvora, pa onda izlaže, kako je od nauke čoveka iz naroda postala religija država. — Ludwig pokušava da objasni razvoj pobožnog mladića u proroka, istoriju njegova ponosa i nes-

vest prema otporu tupog sveta. Pisac pri tom ukazuje u ovoj ljudskoj tragediji na veliki primer za idealiste svih vremena, koji se i danas bore i padaju kao mučenici. — Pisma i dnevnici kardinala Newman pokazuju pravu metodu, da se dospje do unutrašnjosti stvari. Njegova pojava u duhovnoj istoriji anglikanske crkve i njegov položaj slavjenog pisca pobudili su veliki krug njegovih učenika i pošiovaoca, da pomognu izdavanje ovog toma njegove biografije, ispričane njim samim u pismima i dnevnicima, ne bi li mu se glas još većma proslavio. — Grady-ova «Weisheit des Glaubens» jeste dobro promišljeno izlaganje osnovnih hrišćanskih članova vere, kao što su sastavljeni u apostolskom simbolu vere. Po načinu katehizma knjiga je napisana na pitanja i odgovore. To nije teološka rasprava, nego zabava između sveštenika i inteligenta u cilju, da pridobije veri jednu neznalačku i zbunjenu dušu. — Murawski daje ovde praktično uputstvo za postignuće hrišćanskog savršenstva. Ujedno iznosi osnovne linije ascetske teologije, upoznavajući nas sa ciljem i suštinom duhovničkog života.

Hessen, J.: Das Kausalprinzip. Augsburg 1928. Dr. Benno Filser. 291 str. M. 16·50, vez. M. 18—.

Leese, Kurt: Von Jakob Böhme zu Schelling. Zur Metaphysik des Gottesproblems. Erfurt 1927. Kurt Stenger, 72 str. M. 3—.

Lehmen, Alfons: Lehrbuch der Philosophie auf aristotelisch-scholastischer Grundlage. Freiburg i. Br. Herder. I. Logik, Kritik, Ontologie, 457 str. M. 6—, II. 1. Kosmologie, 232 str. M. 2·20, II. 2. Psychologie, 483 str. M. 4·50, III. Theodizee, 256 str. M. 3·60.

Kant, I.: Kritik der reinen Vernunft. Neu hrsg. von Raymond Schmidt. Leipzig, Philipp Reclam. 999 str. Vez. M. 5·60.

Reinhold, C. L.: Briefe über die Kantische Philosophie. Leipzig, Philipp Reclam. 656 str.

Valentiner, Th.: Kant und seine Lehre. Eine Einführung in die kritische Philosophie. Leipzig, Philipp-Reclam. 110 str. Vez. M. 1·20.

Ziegeler, E.: Kants Sittenlehre in gemeinverständlicher Darstellung. Leipzig, Philipp Reclam. 67 str.

Fischer, Kuno: Diotima. Die Idee des Schönen. Philosophische Briefe. Leipzig, Philipp Reclam. 356 str. Vez. M. 2·40.

Schoppenhauer: Lebenswerte und Lebensfragen. Systematische Auswahl aus seiner Philosophie von K. Pfeiffer. Leipzig, Philipp Reclam. 304 str. Vez. M. 2·40.

Humboldt, W. von: Kleine Schriften. Eine Auswahl aus den geistesgeschichtlichen Aufsätzen ausgewählt von O. Heuschele. Leipzig, Philipp Reclam. 206 str. Vez. M. 2—.

Fröbel, Fr. W. Aug.: Die Menschenerziehung, die Erziehungs-, Unterrichts- und Lehrkunst. Hrsg. von H. Zimmermann. Leipzig, Philipp Reclam. 477 str. Vez. M. 3 20.

U ovom odeljku navešćemo dela o filozofiji. Prvenstvo pripada Hessenovu radu, jer njime se kauzalni problem, pitanje o zakonu kauzaliteta, njegovu smislu i značaju nužno i temeljno raspravlja. Delo je podeljeno na istorijski, kritički i sistematski deo. U prvom je jasno i oštro razrađeno tipsko shvatanje kauzalnog principa u istoriji filozofije. Drugi deo podvrgava dosadanje pokušaje, da se dokaže opća važnost kauzalnog principa sa neobičnim oštroumljem izvedenoj kritičkoj analizi, pa se po redu deduktivni, induktivni i fenomenološki dokazni pokušaji uzimaju pod kritičku lupu. U potonjem delu privodi, u pozitivno izgrađenom radu misli, pitanje o smislu i značaju kauzalnog principa konačnom rešenju. Opširnim objašnjenjima on stvara sebi stvarnu podlogu za rešavanje problema, te da zatim dobiveno rešenje stavi u odnos prema dvojici glavnih problema pogleda na svet: problemu bogosaznanja i problemu slobodne volje. Naročito je opširno raspravljeno pitanje, može li se pomoću kauzalnog principa dati stringentan dokaz o tome, da ima Boga. Ovo delo, napisano neobično jasnim i razumljivim jezikom, ne sme ostati nezapaženo ne samo od filozofa-stručnjaka, nego ni od laika, koji imaju smisla za religijskofilozofske i etičke probleme. — Leeseova temeljna i objektivna studija vodi nas od mistike naših mudraca do Böhmeove i Schellingove. Činjenica njegove knjige je rasvetljenje malo poznatog prosečnog čoveka među pomenutima : F. C. Oettingera. Najjasnije je izrađena razlika između filozofije Oettingera pre njegova upoznavanja sa Böhmeom i posle toga, isto tako i razlika između filozofije Schellinga pre i posle poznanstva sa Oettingerom i Böhmeom. Izlažući Oettingera Leese veoma podleže kabalističkom uticaju. — Svojim radom od četiri toma Lehmen si je podigao znatan spomenik časti. Nije nam moguće, da ovde damo ni približno predstavu o obilju razrađenog gradiva. Ovde je reč o jednom neobično valjanom radu učenosti, čije je proučavanje znatno olakšano napred izloženim spiskom teorema. Osećamo se prinuđenima, da izrazimo piscu našu najtopliju zahvalnost na njegovu impozantnom radu. Može se reći, da ovaj učbenik filozofije spada među najbolja dela ove vrste. Očigledno izlaganje, strogo logično određivanje i deljenje pojmova, ubedljivo dokazivanje, genetičko razvijanje naučnog gradiva čine ovo delo podesnim i za samouke u širim krugovima. — Schmidt je sasvim iznova preradio čuveno Kehrbachovo izdanje kritičkog dela velikog kenigsberškog filozofa : «Kritik der reinen Vernunft». Izdavač se zaista trudio, da ova nova obrada bude još podesnija i pouzdanija. Zadržan je tekst prvog izdanja (od 1781. godine). Predlozi za izmenu teksta i za popravke stavljene su u vidu beležaka na lako raspolaganje čitaoca. Na kraju toma navedena je

tablica svih važnih izdanja i njihova paginiranja, koja omogućava brzo sporazumevanje sa paralelnim izdanjima. Valentiner je izradio vrlo koristan stvarni registar, koji tumači sve filozofske pojmove. — Reinholdove «Briefe über die Kantische Philosophie» Schmidt je ponovo izdao. Reinhold, koji je umro 1823. godine, bio je oduševljen pristalica Kanta i njemu pripada nesravnjena zasluga, da je u vreme skoro općeg nerazumevanja za dublinu i značaj Kantova revolucionisanja mišljenja učinio Kantovu nauku pristupačnom i za veliku publiku. Ovim pismima nije cilj, da pruže lakorazumljive izvode iz Kantovih spisa, nego ozbiljna i samostalna borba za Kantov svet misli. — Valentiner daje odmereno i kratko izlaganje o životu i radu Kanta. Svojim uvodom Valentiner zadovoljava potrebu za upoznavanje Kanta. Ovaj mali spis je ključ za samo delo Kanta. Ko je god napustio želju da razume Kanta, neka pokuša za ovim vodom, koji će mu ukazati put. — Ziegelerova knjiga obraća se čitaocima koji, ne budući filozofski pripremljeni, imaju živu želju, da u shvatljivom obliku upoznaju osnovnu misao Kanta za idealistički pogled na svet. — Lako razumljivim načinom Kuno Fischer raspravlja sve glavne probleme klasične estetike. U predgovoru kaže: «Ja sam u ovim listovima pokušao, da postavim lepo pod opće gledište i da ga kao genija sveta spojim sa ostalim njegovim silama». Godine 1849. izašlo je ovo mladenačko delo ovog znamenitog filozofskog istoričara. Ponovo izdavanje ovog izvrsnog spisa u obliku jeftinog izdanja Reclamove univerzalne biblioteke pozdravlja se s radošću. — Pfeiffer najpre daje mali, općerazumljivi uvod u svet misli velikog filozofa i u gigantsku izgradnju filozofskog sistema Schopenhauera. Zatim slede iz Schopenhauerovih dela osnovne misli o naukama, umetnostima i etici. Nesravnjena jasnoća, dubljina i lepota Schopenhauerova stila otkriće se svakom čitaocu i osvojiće ga od prvog trenutka, jer će biti ne samo poučen, nego ujedno i duhovno zabavljen. — U Humboldt u poštujemo čoveka od zaista humanističke životne kulture i pogleda na svet, sa univerzalnim znanjem on spaja čistu duševnost, obrazovanje srca retke lepote. Njegovi napisi odlikuju se isto tako svojom jezikovnom lepotom, kao i svojom duhovnom sadržinom. Ovaj tom sadrži sve one manje radove, koji najlepše posreduju poznavanje ovoga duha. U pogovoru daje izdavač pesničkim jezikom sliku ukupne ličnosti Humboldtove i pokazuje nam, u kom je pogledu on baš za naše vreme od značaja. — Fröbe! je dobro poznat kao tvorac dečjih bašta i pronalazač sredstvava za zabavljanje male dece. Pa ipak on još ni danas nije priznat za znatnijeg pedagoškog mislioca, među koje on bezuslovno spada. God. 1926. bilo je sto godina, kako je predležača knjiga prvi put izišla. Ona opširno izlaže, Fröbelove pedagoške i filozofske nazore. Uticanje sjajne epohe nemačkog duhovnog života zrcali se ovde ponovo.

Kees, H.: Ägyptische Kunst. Breslau, Ferdinand Hirt. 116 str. Vez. M. 3.50.

Unger, E.: Sumerische und Akkadische Kunst. Breslau, Ferd. Hirt. 108 str. Vež. M. 3'50.

Ahlenstiel-Engel, E.: Arabische Kunst. Breslau, Ferd. Hirt. 112 str. Vež. M. 3'50.

Unger, E.: Assyrische und Babylonische Kunst. Breslau, Ferd. Hirt. 140 str. Vež. M. 3'50.

Weiss, E.: Das Unverlierbare. Berlin 1928. Ernst Rowohlt. 379 str. M. 6.—, vež. M. 9'50.

Crookshank, F. G.: Der Mongole in unserer Mitte. Ein Studium des Menschen und seiner drei Gesichter. Übersetzt von E. Kurz. München 1928. Drei Masken. 156 str. M. 2'80, vež. M. 3'50.

Haldane, J. B. S.: Daedalus oder Wissenschaft und Zukunft. München, Drei Masken. 78 str. M. 3.—, vež. M. 3'80.

Russel, B.: Ikarus oder Die Zukunft der Wissenschaft. München, Drei Masken. 56 str. M. 2'20, vež. M. 3.—.

Schiller, F. C. S.: Tantalus oder Die Zukunft des Menschen. München, Drei Masken. 62 str. M. 2'20, vež. M. 3.—.

Wahle, R.: Josua. Ein frohes Evangelium aus künftigen Tagen. München 1928. Drei Masken. 100 str. M. 1'80, vež. M. 2'50.

Pollog, C. H.: Das Wetter. Mit 29 Textbildern und vier farbigen Tafeln. Freiburg i. Br. 1929. Herder. 190 str. M. 4'20, vež. M. 4'80.

Hauer, J.: Die Kleintierwelt unserer Seen, Teiche und Bäche. Mit 82 Textbildern und einer Tafel. Freiburg i. Br. 1929. Herder. 164 str. M. 4'20, vež. M. 4'80.

Klamroth, H.: Ägypten, das uralte Kultur- und moderne Reiseland. Mit 24 Tafelbildern und einer Übersichtskarte. Freiburg i. Br. 1929. Herder. 120 str. M. 3'40, vež. M. 4'50.

Nabrajući neka dela općeg obrazovanja mi počinjemo sa četiri knjige o umetnosti Staroga Veka. Kees je svojom sveskom «Aegyptische Kunst» popunio osetnu prazninu. Knjiga obuhvata u glavnim crtama ukupnu egipatsku istoriju kulture, ali tako umešno i pregledno uredenu, da se sa ovim znanjem može zaista nešto otpočeti. Pedeset divno reprodukovanih tablica slika dopunjavaju razumevanje. Često ćemo se i mi služiti njom. — Ungerova knjižica uvodi nas u umetničko blago pranaroda, koji su nekad obitavali između Eufrata i Tigrisa, dakle od prilike u današnjoj Mesopotamiji. Naročita vrednost dela leži u ilustrovanim dodacima, koji se sastoje iz jedne karte i 62 slike, te očiglednost bitno potpomažu. U delu nalazimo obilje tumačenja o stvarima, koje su daleko od nas, ali nas vazda interesuju, jer nam pokazuju i približuju biće čovečanstva i njegove kulture. — Ahlenstiel-Engel potpuno su rešili postavljenu zadaću, da na odmerenom prostoru dadu stanju našeg znanja odgovarajući pregled o gradivu arapske umetnosti. Estetsko-kritičko posmatranje

prvi je pokušaj, da se dođe do islamske umetnosti. Knjiga je u svakom pravcu dorasla svojoj zadaći. Izbor slika omogućava dublje prodiranje u istoriju umetnosti Arapa. — Unger opisuje asirsku i babilonsku umetnost u dobro fundiranoj, sa jednom kartom i 103 slike snabdevenoj knjizi, koja raspravlja opće razumljivo, pa ipak ne samo popularno poglavlje orientalske umetnosti i njenog zapleta, koji baš nisu odevć poznati. Svima obrazovanima neka je ova knjiga toplo preporučena, jer ona pruža obilje umetničkog i kulturno-istorijskog znanja. — Weiss pokazuje, koliko velike, uzorne oblike mogu dati: Mozart, Goethe, Stifter, Kleist, Cervantes. Rousseauvo egzemplarno biće, Balzacova babilonska kula sveta volje iznova nani se stvara. Savremenici: Wedekind, Josip Conrad uvažavaju se. Genije jezika, veština pričanja priznaje se. Weiss teži za rešenjem apsurdnoga, za učvršćenjem vere, za kultom neuklonivoga, za svetost reči. U ovoj knjizi pesnik je postao veliki vaspitač koji nas uči postovati ono, što se ne može izgubiti. — Crookshank dovodi u vezu pojavu mongolske idiotije sa rasnim mongolizmom i bori se zatim za plemensko-istorijska rasmatranja, koja ga dovode do zaključka, da čovečanstvo ne čini jedinstvo već potiče iz raznih plemenskih žila. Mongolac je srodan Orangutanu. — Haldaneova slika budućnosti ne pretpostavlja otkrića, koja se tek moraju učiniti, nego razvija mogućnosti iz već učinjenih eksperimenata. Ma kako da je fantastična slika budućnosti, koju predviđa ovaj biolog, ona nije ništa drugo do logična konzekvenca sadašnjosti i današnjeg znanja. Svakako da ovaj napredak znači i potpun preokret našeg današnjeg socijalnog uređenja. — U predležeojoj knjizi podvrgava Russel dejstvo naučnog načina mišljenja i rada dubljoj kritici. Pred očima biološki i sociološki školovanog istraživača otvara se svet, koji samo sa dva gledišta ocenjuje svekolike napretke čovečanstva, po utakmici i po organizaciji, koja njoj služi. — Mala knjiga učenog Engleza, Schillera sadrži gorke, ali lekovite istine o vrednosti naše civilizacije. Kraj sve visokorazvijene tehnike on vidi modernog Evropejca još uvek pod vladavinom divljih instinkata pračoveka, koji su se oslobodili u svetskom ratu. On drži, da kulturno čovečanstvo na svom putu razvića ide u susret svome uništenju, i to iz razloga, što su realistički puni važnosti, viši društveni slojevi, zbog neprestanog opadanja rađanja, određeni na propast. Ali ipak drži, da se ova sudbina može otkloniti, ako biagovremeno uspemo da iz osnova popravimo naše uređenje i ljudsku narav moralnom naukom. — Wahleovo delo je osobito, koje će svakoga dražiti. Bogato nacrtima i mislima ono u obliku zapetih događaja raspravlja najviše probleme i postavlja velike socialne ideale, koje teže ostvarenju. — Pollogova knjiga daje odgovor na pitanja o vremenu, koja se laik postavlja. Šta je sektor toplog vazduha, šta znači polarni front, kako postaje fen, kako se razlikuju vrste oblaka, čitava oblast meteorologije u opće razumljivom obliku i dobro napisano, na osnovu re-

zultata najnovijeg istraživanja — sve je to ovde izloženo. — Ha-uero-va knjiga pokazuje svekolike raznostruke i raznolične male životinje, pra-životinje i kolutaste životinje, rakove, polipe i pija-vice, puževe i školjke i Viline konjice. Dalje se iz knjige saznaju iz životnih pojava veze, odnosi i biološki problemi ovog životin-skog carstva. — Klamroth iznosi Egipat kao zemlju velike prošlosti i osobene sadašnjosti, ujedno pak i kao zemlju oštarih suprotno-sti u prirodi i kulturi. Slike starih vremena izmenjuju se sa izla-ganjem modernog života. Očigledna izlaganja na osnovi višego-dišnjeg bavljenja, poduprta mnogobrojnim slikama, čine zanimlji-vom lektiru o čudesnoj zemlji piramida.

Badt-Strauss, Berta: Moses Mendelssohn. Der Mensch und das Werk. Zeugnisse, Briefe, Gespräche hrsg. und eingeleitet. Berlin 1929. Welt-Verlag. XXIV i 264 str. Vez. M. 7.—.

Heckel, K.: Nietzsche. Sein Leben und seine Lehre. Leipzig, Philipp Reclam. 263 str.

Jess, H.: Heinrich Heine. Leipzig, Philipp Reclam. 158 str.

Houben, H. H.: Gespräche mit Heine. Zum erstenmal gesammelt und hrsg. Frankfurt a. M. Rütten & Loening. 1071 str. Vez. M. 15.—.

Buber, M.: Gustav Landauer, sein Lebensgang in Briefen. Unter Mitwirkung von Ina Britschg-Schimmer hrsg. Frankfurt a. M. 1929. Rütten & Loening. I. 459, II. 440 str. M. 11'50, vez. M. 16.—.

Beradt, M. & L. Bloch-Zavrel: Briefe an Auguste Hauschner. Berlin 1929. Ernst Rowohlt. 255 str. M. 5'50, vez. M. 7'50.

Morus: Wie sie gross und reich wurden. Lebensbilder erfolgreicher Männer. Mit 24 Tafeln. Berlin 1928. Ullstein. 288 str.

Sadržaj ovde pobrojanih dela su biografije i životopisi Godine 1729. septembra 6. rođen je Mojsije Mendelssohn u De-savi. O njegovoj 200 godišnjici izdao je Welt-Verlag u Ber-linu zbirku i izbor njegovih spisa, pisama i razgovora. (Para-lelno izdanje ove knjige predaje Heine-Bund svojim članovima.) Iz lepo napisane biografije od Berte Badt-Strauss, u kojoj ona zanimljivo izlaže život ovog velikog Jevrejina, učinio iz starih spisa od Mendelssohna, Mendelssohnu i o Mendelssohnu upoznati pravu veličinu ovog čoveka. Ovi pak spisi govore o njegovu ophođenju, o njegovom prijateljstvu, o njegovu javnom radu, religioznosti mudrosti, o njegovoj staloženoj čovečnosti, dakle o čitavoj njego-voj ličnosti, t. j. o onom, što je na Mendelssohnu danas najživlje. Besumnje će ova knjiga naći najširu rasprostranjenost. — Heckel ocrta-va sliku života poznatog filozofa, Nitzschea, koja se osniva poglavito na Nitzscheovim pismima i na biografiji, koju je napisala nje-gova sestra. On iscrpno izlaže značaj filozofa, čije se dejstvo na du-hovni život još i danas oseća. Što god je ovaj učio i delao, mi-

slio, pevao i gledao, ovde je u punoj slici ovog tvoračkog lica izneseno radi saznanja, u koliko sa Nietzscheom počinje nova epoha kulturne istorije. — Jess govori u svojoj biografiji Heinea poglavito o Heineu kao čoveku, o neprekidnoj borbi ovog iskrenog života, koji je poznao mnogo razočarenja i obeshrabenja, ali koji nije umeo lagati. Međutim ova knjiga nije čista biografija, ona polazi od Heineovih dela i cenjenje ovih dela pravo je remek-delo. Radost je videti na ovoj knjizi, šta sve ljubav može. — Houben je izdao prvi bez praznina skup izjava Heineovih u razgovoru o umetnosti, filozofiji, društvu i politici. U ovoj knjizi dobijaju sve iole pristupačne izjave Heineove čaroban drugi život. One su uzete iz bujice uspomena, pisama, komentara, putopisa. Ovde učimo pisca najpre lično poznati. — O procvatu i sazrevaanju čoveka Landauera svedoče njegova pisma, koja je izdao u dva toma Martin Buber. Landauer je predkazao rat i, kad se ovaj približio, on ga je suzbijao. On je predkazao revoluciju, kritikujući je neumoljivo i jasno. Prema religijskim pitanjima i Cionizmu on je u ovim pismima takođe zauzeo stanovište, otuda dobijamo ovde razgovetnu sliku ovog osobenog borca. — Izdavaoci zaslužuju hvalu zato, što su nam sačuvali pisma Auguste Hauschner, koja je, kao verna Jevrejka, bila u živoj razmeni misli sa velikim brojem vodećih duhova, većinom Jevreja. Ovde nam se daju dokumenti koji su značajni za vreme i njegove predstavnike. — Izlaganja Morusa o uspehom bogatim ljudima dvadesetog veka napisana su veoma privlačno. On ocrtava životne slike Rockefellera, Rothschilda, Alfreda Nobela, Morgana, Krupovih, Edisona, Henri Forda, Alberta Ballina, Leverhulmea i Huga Stinnesa. Svako će sa velikim interesovanjem čitati ove životopise, koje slušamo kao neke priče.

Schönberger, Davin: Berufung. Berlin. Axel Juncker. 80 str.

Eli, Elkana: Satans Brautnacht. Dessau, Presting & Salzmann. 122 str.

Klibansky, E.: Englische Gedichte ausgewählt. Mit Anmerkungen von Lilli Freimann. Breslau 1928. Jüdischer Jugendverein. 15 str.

Oszkár bácsi: Legszebb zsidó meséi. Budapest 1928. Remény. 48 str.

Bar Kochba. A zsidó ifjuság könyve. Budapest 1928. Remény. 96 str.

מידכי אברהם: מחזה מחיי ירושלים בארבע מערכות. Tel-Aviv, Achiewer, בין עייים. מחזה מעולם החלוצים בשתי מערכות. 126 str. 100 Mil.

Kessler, S.: Der Mutter Traum. Chanukkah-Märchen in einem Aufzuge. München 1928. B. Heller. 20 str.

Abraham und die Götzenbilder. Ein hebräisches Spiel für Knaben und Mädchen. Breslau, Jüdischer Jugendverein. 25 str.

	54 str.	צבי שרפשטיין: פורים. בקרא לנערים.		
	31 str.	לילדים		
	15 str.	הבימה הקטנה: בליל פורים		
	28 str.	משלח מטה		
	8 str.	שמשון הגבור		
	14 str.	סעודת פורים		ש. קרמין:
New-York.	15 str.	ההתחרות		ל. מילסק:
Zevi Scharfstein.				

Pesme, gatke i glume u malom su broju poznate kao nova pojava ove godine. O dva toma pesama od rabina u Aachen-u, Schönbergera, imali smo prilike govoriti u III. godištu Almanaha na str. 176. I u ovoj knjizi utvrđuje nas pisac u postavci, da je on danas najznatniji jevrejski liričar. Pesme su odreda zanimljive, jezik je zvučan, a izrazit smisao za oblikom jeste osobina autorova. Dah bola provlači se kroz ove stihove. — Eli Elkana daje ovde jake probe svoga izvanrednog lirskog talenta. Suvereno vladanje jezikom spojeno je sa slikama za čudo plastične živahnosti. «Hallelujah» je značajno zbog svoje odvažnosti priznavanja, isto tako i «Kette». U potresnoj pesmi «Die Handgranate» pisac se pokazuje kao pravi umetnik. Srećno je oživela tamna lepota doma Božjeg. — Klibansky je sabrao deset engleskih pesama, koje stoje u nekakovom odnosu sa Jevrejstvom, pa ih je izdao sa beleškama, koje tumače. Među engleskim pesnicima su zastupljeni: Walter Scott, Thomas Moore, Byron, Longfellow i Wordsworth. — Na mađarskom jeziku izdate priče od ujaka Oskara i pod natpisom «Bar-Kohba» skupljene pripovetke od raznih pisaca dišu pravim jevrejskim duhom, te su sposobne da izazivaju religijsku svest kod mladeži. Ko god ima prirodni ukus naći će u ovim prostim, skromnim pripovetkama svežinu, dušu i zapetost u obilatoj meri, te neće ni jednu od ovih pripovedaka pročitati, a da u svojoj unutrašnjosti ne zaželi: pričaj nam još više i još dugo. — Dve glume na hebrejskom jeziku od Mordehaia Abi Saula spojene su u jednoj svesci. Obe se komedije odigravaju na zemljištu Palestine i to: «Uzica» u starom gradu Jerusalemu i iznosi život u ovoj četvrti. Drugi se komad odigrava u nekom gradu Palestine i donosi prizore iz života Halucima. Pisac je po svojim spisima dobro poznat, pa i ovi komadi čine čast njegovu imenu. — Kesslerova igra Hanuka podesna je naročito za privatne prikaze. U njoj se mati, koja ne zna ništa o Jevrejstvu, pa ni o Hanuki, poučava o tome od svoga sina, koji istom počinje da pohodi školu. — Učitelji i učenici jevrejske škole u Breslavi napisali su jednu hebrejsku glumu i preveli na nemački, koja raspravlja poznati prizor iz života našeg praoca Abrahama, kako postupa sa idolima svoga oca. — Gore često

pomenuti njujorški pedagog, Scharfstein, priča u dve sveske pripovetku Purim za manju i veću decu, zatim nekoliko pod njihovim nazivom gore navedene hebrejske glume, koje je sam napisao, odnosno izdao, a koje su podesne za prikazivanje u hebrejskim školama.

Ledroit, J.: Joseph, Erzählung aus dem Lande der Pharaonen. Giessen, Emil Roth. 198 str. M. 2 50, vez. M. 3 80.

Eidlitz, W.: Kampf im Zwielficht. Eine Dichtung. Wien 1928. Paul Zsolnay. 55 str.

Salten, F.: Simson. Das Schicksal eines Erwählten. Roman. Wien 1928. Paul Zsolnay. 224 str. M. 3 50, vez. M. 5 —.

Kapp, G.: Melkisedek. Erzählung. Leipzig 1928. Philipp Reclam jun. 100 str. M. 1 50, vez. M. 2 80.

Viereck, G. S. uno **P. Eldridge**: Meine ersten 2000 Jahre. Autobiographie des ewigen Juden. Übersetzt von Gustav Meyrink. Leipzig 1928. Paul List. 633 str. vez. M. 10 —.

Eidlitz, W.: Die Gewaltigen. Novellen aus drei Jahrtausenden. Wien, Paul Zsolnay. 203 str. M. 5 40, vez. M. 7 —.

Strauß, L.: Der Reiter. Frankfurt a. M. 1929. Rütten & Loening. 64 str., vez. M. 2 —.

Opatoschu: Der letzte Waldjude. Roman. Berlin 1928. Der Heine-Bund. 320 str.

Harry, Myriam: Das kleine Mädchen von Jerusalem. Roman eines Kindes. Berlin 1928. Der Heine-Bund. 280 str.

Ehrenburg, Ilija: Das bewegte Leben des Lasik Roitschwantz. Roman. Stuttgart. Im Rhein-Verlag. 394 str. M. 4 50, vez. M. 7 —.

Asch, Nathan: Als die Firma verkrachte. Frankfurt a. M. 1928. Rütten & Loening. 243 str. M. 3 50, vez. M. 5 50.

Brod, Max: Zauberreich der Liebe. Roman. Wien 1928. Paul Zsolnay. 445 str. M. 7 20, vez. M. 11 —.

Lewisohn, L.: Der Fall Herbert Crump. Mit einem Vorwort von Thomas Mann. München 1928. Drei Masken. 475 str. M. 6 50, vez. M. 8 50.

Romani jevrejskog sadržaja ili o Jevrejstvu jesu sledeće knjige, od kojih prve četiri imaju za temu biblijske oblike. Ledroit raspravlja životni tok biblijskog Josipa u slobodnom i proširenom izlaganju. Zanimljiva pripovetka upoznaje nas, na osnovu tačnih studija, sa zemljištem, kulturom i istorijom starog Egipta. Usvojiv je ovaj pokušaj, da se biblijske priče doblize mladeži. — Eidlitz obrađuje pesnički iz Midraša poznatu viziju o legendarnoj borbi između Mihaela i Satane o leš Mojsija. U ovoj strasnoj borbi svetlosti sa mrakom otkriva se večna suprotnost duha i materije. Ova pesma u prozi puna je sjajne lepote reči. — Salten se u romanu «Simson» zadubljuje u duše, koje provode razgovetan i dobro posmatran, ali nešto koprenom obvijan život, počev od

Simsona čoveka nepobedive telesne snage i nesavladljiva čulna nagona, pa sve do vesele, prirodne, a zatim u svojoj slomljenosti odane Delile, od ruspune i požudne sestre Deliline do Simsonova oca, koji uvek naglašava potrebu podvrgavanja volji Božjoj. — U Kappovoj zapetoj glumi «Melkisedek» grupiše se pojavu Abrahama, obrazlaže se psihološki oterivanje Hagare i figura odraslog Melkisedeka. — Viereck i Eldridge iznose smišljenu figuru «Ewiger Jude». Naročito je srećna okolnost, što je ovaj roman našao svoga interpreta u Gustavu Meyrinku. Sa neuporedivom sugestivnom snagom iznosi se sudbina Kartaphilusa, ne kao Jevreja, nego kao nadčoveka, Fausta. On prolazi stazom svih strasti, dok se kletva postupno ne pretvori u blagoslov, donoseći izgled na novo vreme. Pri svem tom ovo izlaganje nije prosta igra fantazije, nego počiva na naučnoj i istorijskoj osnovi. — Eidlitz dokazuje svoj visoki talent trima pripovetkama, koje su izišle pod nazivom «Die Gewaltigen». Vera u Boga i izbegavanje sveta, kultura i moć čine njihov sadržaj, po kom se može zagledati u tri različite tisuće godina. Car David, Makedonci i Lenin nalaze se u ovim novelama. Pravo je uživanje čitati ovu knjigu. — «Der Reiter» od Straussa priča o Naftali Hakohenu, koga su kao dečaka zarobili Kozaci i odveli iz Ukrainskog grada njegove postojbine. Posle mnogo godina uspeva mladić da pobegne i na kozačkom konju vrati se u postojbinu. Gonjen demonom on za kratko vreme pribavlja ogromno rabinsko znanje i uspinje se na sve stupnje slave. Najzad dolazi i do snage da obuzdava duhove. Ali častoljubivim madijama izazvani svet donosi propast ljudima. Tada saznaje drskost svoje volje i najzad postaje veliki Magid. — Roman od Opatoschu-a «Der letzte Waldjude» pokazuje tip jevrejskog čoveka, kakav danas izumire, otuda čuva ovaj oblik jevrejskog života za potomstva, koje o tome jedva da će što bliže saznati. — «Das kleine Mädchen von Jerusalem» od Myriam Harry jeste autobiografski roman jedne u Jerusalemu kao hrišćanke rodene kćeri jednog Mešumeda. Jerusalem i Judea izgledaju ovde kao osamdesetih godina. Pripovetka se bavi detinstvom jedne dobre, starmlade devojčice. Njen otac, ruski Jevrej, ženi se kćerju Hesenskog sveštenika i, idući za varkom, bedno propada. — Ehrenburgov roman je divan poklon vesele Muze. Pomamni život, koji sirotog istočnog Jevrejina goni preko granice Rusije kroz sve novije zemlje, jezike i doživljaje neslućene vrste, postaje u glavi Lasika još mnogo šareniji vrtlog od talmudske učenosti i naivne neslutnje. Nemilosrdna stvarnost pretvara mu se u grotesknu fantastičnost. Ehrenburg je ovde osvajajući veseo, njegov humor pobeđuje oslobadajući nad gorčinama. Samo njegovo iznošenje zakonu vernog Jevrejina ne odgovara stvarnosti. — Nathan Asch počinje svoju pripovetku bankrotstvom jedne firme. Za sve, koji joj pripadaju, od šefa pa do poslednjeg nameštenika, stvorena je nova situacija. Ne samo opisujući ih, nego i dajući da rade, govore i kreću se, pisac nam otkriva najrazlični-

je karaktere do njihovih najintimnijih crta, otuda ova knjiga govori mnogo o čoveku, pre svega o čoveku u borbi sa privrednim životom. Knjiga je nova po obliku, aktuelna po gradivu, moderna po shvatanju, a pri tom od najopćijeg interesa. — Max Brod napisao je čitav niz ljubavnih romana. Otuda nas iznenađuje, što se pesnik vrlo srećno razvio i još će se razvijati do najviše zrelosti. Ovaj roman je neverovatno ljudski, a to ljudsko izneseno je sa velikom veštinom. Drugi deo događaja dešava se u Palestini, u koloniji Bet Alfa i Haifa. — Lewisohnov Herbert Crump je mlad, veoma darovit muzičar. On pada u zamku jedne dvadeset godina starije žene, koja mu se ulaguje razumevanjem za njegovu čovečnost i umetnost, te se ženi njome. Istorija ovog braka čini sadržinu knjige, a to je pakao pun ropstva, poniženja i gadosti, čiji je satanski užas izložen nepodražljivom pesničkom umetnošću i istinoljubljem. Kad je Herbert od ove žene iznudio obećanje za razvod, ona namerava da inscenira protiv njega novinski skandal, kako bi ga moralno uništila. Tada Crump ne mogaše drukčije već je ubije. Za to bude osuđen na dvadeset godina robije. Ovo je delo prvoklasno, pisac je ovde stvorio portret nepropadljive stvarnosti i oštine.

Keckeis, G. und J. Schmid: Der Fährmann. Ein Buch für werdende Männer. Freiburg i. Br. 1928. Herder. Mit 154 Textbildern. 334 str. M. 7·50, vez. M. 9·—.

Garrold, R. P.: Das wilde Kleeblatt. Eine Schülersgeschichte. Mit sechs Bildern. Freiburg i. Br. 1928. Herder. 326 str. Vez. M. 4·—.

Matthiessen, W.: Die Katzenburg. Eine Märchengeschichte. Mit Bildern von J. Thiel. Freiburg i. Br. 1928. Herder. 266 str., vez. M. 4·40.

Roer, V.: Tik und Taki. Eine Krähengeschichte. Mit Bildern von Au. Braun. Freiburg i. Br. 1928. Herder. 116 str., vez. M. 3·20.

Thiel, J.: Zwei Zwerge und ein grosses Ei. Eine lustige Bildergeschichte. Freiburg i. Br. 1928. Herder. Vez. M. 3·80.

Pages, H.: Das kleine Mädchen. Ein Kinderbuch. Freiburg i. Br. 1928. Herder. Vez. M. 2·80.

Na svršetku, našeg izveštaja iznećemo čitav niz zdravih spisa za mladež. «Der Fährman» od Keckeisa i Schmida ukazuje put ka duhovnom i telesnom zdravlju, uči celishodnom putovanju, razumnom sportu, vodi kroz radionice industrije, tumači sredine tehnike, priča o junačkoj odvažnosti, o želji za istraživanjem, o rezultatu postojane žudnje, daje uvidaj u čuda prirode. Ova knjiga ume i ozbiljno gradivo jasno i živo da izloži. — Garroldova knjiga jedna je od najboljih priča za dečake. Ovaj pun delanja, naročito herojski svet trinaesto-godišnjih dečaka drži čitaoca u zapetosti. Garrold ih poznaje kao retko ko. Izlaganje je prosto i

istinito, tragika događaja nas vezuje, a humor je divan. — U knjizi Matthiessena nalazi se detinjstvo i umetnost u jednom obliku. Svi šumski i poljski duhovi tumačaju u ovoj priči jedne mačje porodice na veliku radost dece. Čitava knjiga je puna radnje i zapetosti, kako se već dopada našoj mladeži. — Roer priča toliko zanimljivoga i znanja vrednoga o vranama, da se moramo diviti. Dečacima i devojkama ova će se knjiga jako dopasti, jer se u njoj mnogo dešava. — Thiel daje mališanima lepu knjigu slika. Tu je puno veselih dosetaka, crtački vešto iznetih u pokretu zeca, patuljaka, lisica i svakovrsne živine. Čak u pojedinostima stihovi prate slike. — Knjiga spisateljke za mladež, Pagés, jeste povest jedne male devojčice, Prosto se priča, kako je bezbrižno rasla i kao cvet se razvila. Ali deca slutu, da se iza pričanja krije nešto dublje, matere saznaju tu dubljinu i bacaju pogleg u tajnu dečje duše. Između redova ovde se ukazuje put za vaspitanje dece.

Blätter des **Heine-Bundes**. Eine jüdische Buchgemeinde, Berlin W. 57, Pallasstraße 10—11.

Führer durch die neuere jüdische Literatur. Jubiläums-Katalog. **M. W. Kaufmann**, Leipzig, Brühl 8.

100 Jahre Reclam. **Reclams Universal-Bibliothek**. Hauptkatalog. Leipzig.

Das billige **Herderbuch**. Verzeichnis im Preise ermäßigter Werke. I. Aus allen Gebieten. II. Theologie & Philosophie. III. Lexika, Literaturgeschichte, etc. Freiburg i. Br. Herder.

רשימה מספרים עתיקים הנמצאים בבית מסחר ספרים של

R. Margulies, Lwow, Kazmiersowska 35.

Navedeni katalogi mogu se na zahtev besplatno dobiti od dotičnih knjižara.

Gore na strani 171. ocenili smo tri dela «Encyclopädia Judaica», «Jüdisches Lexikon» i «Der Große Brockhaus». Pre završetka štampe ovoga tabaka izišli su daljni tomovi ovih dela i to IV. tom od «Encyclopädia Judaica», III. tom od «Jüdisches Lexikon» i III. tom od «Der Große Brockhaus». Napominjemo izlaženje ovih dela sa primedbom, da ćemo u sledećem Almanahu ove tomove opširno oceniti.